БУТУН ДУНЁ ПРОЛЕТАРЛАРИ, БИРЛАШИНГИЗ!

ЎЗБЕКИСТОН АДАБИЁТИ ВА САНЪАТИ

ЎЗБЕКИСТОН ССР ЁЗУВЧИЛАР СОЮЗИ ВА ЎЗБЕКИСТОН ССР МАДАНИЯТ МИНИСТРЛИГИНИНГ ОРГАНИ

ГАЗЕТА 1956 ЙИЛ 4 ЯНВАРДАН ЧИҚА БОШЛАГАН

1989 ЙИЛ

1 СЕНТЯБРЬ
№ 36 (3036)
ЖУМА

БУГУН — БИЛИМЛАР КУНИ

ЯНГИ ЎҚУВ ЙИЛИДАН НИМАЛАРНИ КУТАЯПСИЗ?

Билимлар куни муносабати билан мухбиримиз А. Н. Островский номидаги Тошкент Театр ва рассомлик санъати институти ректори, профессор Тошпўлат ТУРСУНОВ, Тошкент Давлат Маданият институти ректори Азиз ТЎРАЕВ ва Низомий номидаги Тошкент Давлат Педагогика институти музика-педагогика факультети декани Ҳамидулла НУРМАТОВга юқоридаги савол билан мурожаат қилди.

Т. ТУРСУНОВ: — Саволга жавоб беришдан олдин бу йил институтга қабул қилиш қоидаларини жиддий ўзгартирганимизни айтиб ўтмоқчиман. Сўнгги икки йил давомида республиқа театрларидаги кадрлар муаммосини изчил ўрганиб чиқдик. Бу йил биринчи марта давлат планига кўра фақат театрлар ва маданият муассасаларининг буюртмаларига асосан ўқувчилар қабул қилдик. Улар талабаларни ўзлари стипендия билан таъминлайдилар. Беш йил давомида театрларга бориб амалий машғулотлар ўтказадилар. Ўқишни тугатганларидан сўнг бевосита ўша театрда ижодий иш бошлайдилар. Худди шундай усулни рассомлик факультетига ҳам қўлладик. Фақат уларни ўқишга йўллаган ташкилот стипендия тўламайди.

Шунингдек, Қирғизистон, Тожикистон республикалари театрлари актёрлари учун махсус студия очиб, фақат сиртқи бўлимларда қабул ўтказдик.

Кўриб турибсизки, янги ўқув йилидан умидимиз катта. Халқимизга фақат талантли кадрлар етказиб бериш. Айни пайтда, юксак малакали мутахассислар тайёрлаш. Фурсатдан фойдаланиб барча ҳамкасбларимизни янги ўқув йили билан табриклайман.

А. ТЎРАЕВ: — Бу йил институтимизга 320 нафар ёшларни турли соҳалар бўйича ўқишга қабул қилдик. Асосий вазифамиз уларга ҳар томонлама етук билим бериш. Баъзан институтни битириб чиқаётган мутахассислар шаънига танқидий фикр-мулоҳазалар айтилмоқда. Чунки кадрлар сифатга кам эътибор берилган. Шу боис республикамизнинг район ва қишлоқларидаги маданият муассасаларида малакали кадрлар етишмайди. Айрим мутахассислар эса иш билан таъминланмайди. Янги ўқув йилида шу каби камчиликларга барҳам бермоқчимиз. Одатдагидек, ўқув йилини махсус байрам билан бошлаймиз. Бу байрамга барча маданият ва санъат мухлисларини таклиф этамиз.

Ҳ. НУРМАТОВ: — Мутахассисликка оид дарс соатларини кўпайтириш ва мазкур соҳага алоқаси йўқ фанларга ажратилган соатларни камайтириш; миллий музика дарсликларини ўзбек тилида нашр этиш; талабаларни ўз соҳалари сирларини кўпроқ эгаллашлари учун барча шарт-шароитларни яратиш ҳамда ўзбек миллий мусиқа санъатини ҳар томонлама ўрганишларига катта эътибор бериш билан янги ўқув йилини бошламоқчимиз.

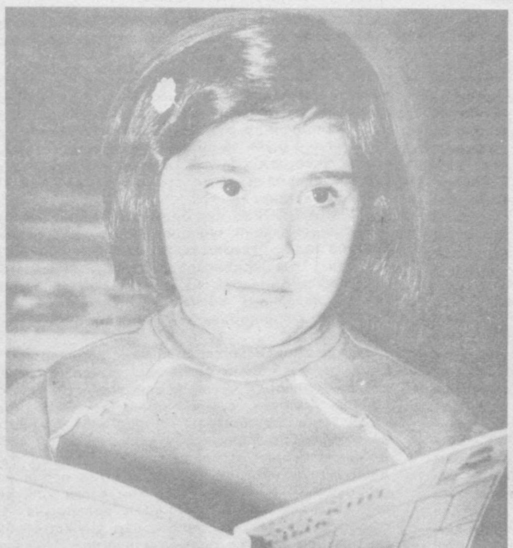

Янги ўқув йили ҳаяжонлари.
Р. АЛЬБЕКОВ ва Х. МИРЗАКАРИМОВ суратга олган

Шу кунларда республикамиз пахтакорлари кузги ҳосил заминини яратишга астойдил ҳаракат қилмоқдалар. Ғўзаларда кўсаклар сони ортиб бормоқда. Уларнинг тўқлиги бугунги ишловга боғлиқ. Далаларда ғўза қатор ораларига ҳар жиҳатдан сифатли ишлов беришга, вақтида суғоришга алоҳида эътибор берилмоқда.

Сирдарё области далаларида ҳам ғўзалар баравж. Чўл меҳнаткашлари ҳосилдорликни оширишга диққатни қаратмоқдалар. Мирзачўл районидаги «Ўзбекистон» совхози меҳнаткашларининг ҳам ниятлари катта. Улар чўл шароити бўлишига қарамасдан кузда мўл ҳосил етиштириш учун ҳаракат қилмоқдалар. Айни кунларда сувчилар, механизаторлар кечани кеча, кундузни кундуз демай ишламоқдалар.

Маълумки, республикамиз хўжаликларида ижара пудрати кенг қулоч ёймоқда. Бу янгича усул деҳқонларга ҳам кўп фойда келтираётир. Шунинг учун ижара пудрати бўйича ишлаётган бригадалар сони тобора кўпайиб бормоқда.

«Ўзбекистон» совхозининг 4-бригадаси аъзолари ҳам ана шу усулда ишламоқдалар. Абдурасул Абдуқодиров етакчилик қилаётган мазкур бригада аъзолари далаларга «АН-Боёвут» навли чигит экканлар. Улар пландаги 27 центнер ўрнига 30 центнердан пахта етиштиришни мўлжал қилмоқдалар. Бригаданинг мавжуд 320 гектар ерининг деярли ҳамма майдонида ғўзаларнинг ривожи яхши. Кўсаклар шиғил-шиғил. Бу самарали ва тадбиркорлик асосида қилинаётган меҳнатнинг дастлабки самараларидир. Ижара пудратида иш олиб бориш ўзининг яхши натижаларини бераётганлиги шу бригада мисолида ҳам кўриниб турибди.

Бригада механизаторларининг қўли-қўлига тегмайди. Улар пахтазорга ишлов беришни ўзларининг шу кундаги асосий ишлари, деб билмоқдалар. Механизатор Соқиб Абдуалимов бригаданинг илғор ишчиларидан. С. Абдуалимов ғўзага ишлов беришда бошқаларга ўрнак бўлмоқда. Пахта йиғим-терими бошланиши билан у пахта терим машинаси рулига ўтиради. Бултур С. Абдуалимов 1[...] тонна пахта терган эди. Унинг бу йилги мажбурияти 2[...] тонна.

СУРАТЛАРДА: механизатор С. Абдуалимов; ғўзаларга ишлов берилмоқда.

Н. МУҲАММАДЖОНОВ суратга олган

«Партиянинг ҳозирги шароитдаги миллий сиёсати» ҳақида КПСС платформасининг лойиҳасини муҳокама қиламиз

АДОЛАТГА ЮЗ БУРИБ...

Эҳтимол, янглишаётгандирман, бироқ нима бўлганда ҳам миллий сиёсат хусусидаги лойиҳага муносабат билдиришни сўрашган заҳоти беихтиёр етмишинчи-саксонинчи йиллар менинг ёдимга тушди. Ўша кезлар республика газетаси идорасида хизмат қилар эдим, ёдингиздадир—Брежнев даврининг сўнгги палласи изчил равишда сонсиз-саноқсиз қарорлар қабул қилинди. Марказқўм бу юмуш билан шу қадар жиддий машғул бўлдики, биз — газетачилар меҳнаткашлар томонидан ҳали бир тадбир маъқулланишини ташкил этиб улгурмай яна бир қарор ёруғлик кўриб турар эди.

Нега? Нима учун? Кимга фойда шундан?!

Ҳатто ўша қарорлар лойиҳасини тайёрлаётган ўртоқлар ҳам эҳтимол бу ҳақда бош қотириб ўтирмагандир?!

Бизнинг мамлакат қарорлар қабул қилиш борасида жаҳоншумул кўрсаткичга бежиз эришмаган!

Албатта, бугунги кунни ўша давр билан қиёслаш асло мумкин эмас. Лекин моҳият эътибори билан у бизга нималарни ваъда қилаётир?

Фарғона фожиаси замирида ётган асослар рўй-рост айтилдими?

Болалар ўлими...

Аёллар хасталиги...

Пахта яккаҳокимлигидан қутулиш...

Унинг тўловқийматини ошириш...

Орол борасида-чи?!

Гапнинг маромидан келиб чиқиб, эҳтимол, сиз менга эътироз билдирарсиз: «Кейинги йилларда озмунча ўзгариш бўлдими, ахир?! Беш бармоқни бирдан оғизга тиқмайдилар-ку! Аста-секин ҳаммаси бўлади, фақат курашиш керак!»

Шундай бўлса бордир, бироқ етмиш икки йилдан буён курашавериб совет кишиларининг силласи қуримадимикин, юракларига тўкилиб кетмадимикин бу кураш, деб ўйлаб қоласан киши. Шоирнинг фикрига қўшилиш керак:

Дунёда одамзод яшамас, ахир,
Фақат иродасин синамоқ учун.

Ҳар қалай, шамол тегирмони эмас бу олам, Дон Кихотлар эмасмиз биз ҳам. Одамнинг одамга ўхшаб яшагиси ҳам келади баъзан...

Яқинда Чехословакияда бўлдик, хориж сифаридан қайтган адиблар куюнавериб ҳолдан тойишди, начора, шу Ватанда туғилганмиз, жон ришташи шу заминда илдиз отган, унинг дарди билан яшайсан киши, унинг чиройидан кўзим қувнаса, дейсан, бироқ истайсанми-йўқми, факт фактлигича қолади: ҳатто мана шу ўлкада ҳам барпо бўлган янги оилага бирламчи шароит яратиш — уй-жой билан таъминлаш, бўлак ғамхўрликлар давлат назоратида экан, бизда — социализмнинг бешиги ҳисобланмиш мамлакатда Рустам Ғаниевга ўхшаш журналистлар гарчи партия газетаси идорасида хизмат қилса-да, бир этак бола билан йигирма йиллаб ижарама-ижара изғиб юришга маҳкум, бу ҳам камдек, шундайларни эзиш учунми, ёш ижодкорларга ғамхўрлик ҳақида бот-бот қарорлар қабул қиламиз. Пештахтада гўштдан асар йўқ, ҳатто кирсовун тақчил, шакар талон билан берилади, биз эса қандайдир мавҳум истиқбол — Озиқ-овқат программаси ҳақида сўз юритамиз...

Сафар қаригач, олам-жаҳон соғинч билан хориждан қайтдик. Брест шаҳрига келиб, вокзалга кирган заҳоти — мен унинг ҳавоси айниб кетганлиги, ноозода эканлиги ҳақида гапирмай қўя қолай — қопга ўхшаб ўриндиқда ағанаб ётган йўловчиларга кўзингиз тушади, хўрлигингиз келмайдими шунда, э қойил-э, дейсиз, бу кишилар шунчалар сабру чидамни қаёқдан олишар экан, а?

Ғурурни топтавчи навбатлар, тартибсизлик, расмиятчилик...

Юзлаб одамлар мунчоқдек тизилиб навбатда туришибди: безовта, юзлари буришиб кетган. Ҳожатхона эшиги олдида эса юзлари гезарган бир аёл оёқларини айқаштириб ўтирганча ҳожатҳақи олмоқда. Ё тавба, одамзотни бундан зиёд ҳам хўрлаш мумкинми сира?!

Ярим соатдан сўнг минг туйнукка бош уриб билет топганлар сизга йўлдош бўлишади, юзлари толғин, кийимлар ғижим. Навбатдаги бекатда у отилиб пастга тушади-да, егулик ахтариб вокзални остин-устун қилади, ниҳоят, силласи қуриганча бир даста газета қўлтиқлаб чиқади. Чорак соатча газета титкилагач, талмовсираб сизга тикилади, сўнг баҳсу мунозара бошланади: «Агар, турғунлик даврида...», «Агар Сталин...»

Сиз унинг кўзларига маъюс тикиласиз. «Наҳот умр деганлари шундай ўтиб кетса?!»

Ҳали сафар кайфияти сизни тарк этмаган, дилингизда армон қўзғайди у. Ўтмиш билан боғлиқ баҳслар, оқлашлар, қоралашлар... «Биз шуларнинг муҳокамасига ўралашиб қолмаяпмизми? Бу курашлар асосий масаладан бизни чалғитмаяптими?» — деб ўйлайсиз.

Сизга шундай бўлиб туюлмайдими ё?

Ҳа, биз шундай тарбия кўрганмиз. Қисқичбақалар ўзларининг қовурилишларидан ҳузурланадилар, деб ёзади Толстой. Биз ҳам амалий ишдан кўра қандайдир ғойибона куч ўртага ташлайдиган масалалар атрофида ўралашишдан, уни қизғин муҳокама қилишдан, баҳслашишдан ҳузур топамиз. Модомики, биз тенг ҳуқуқли суверен республика эканмиз, она тилимиз давлат тили мақомини олиши учун шунча талашиб-тортишишимиз шартмиди? Агар мен янглишмасам, суверенитет дегани — мустақиллик дегани-ку! Мустақил республика дегани биринчи навбатда ўзининг байроғи, герби ва мустақил давлат тилига эга бўлмоғи лозим-ку! Бу республикада бошқа ҳар қандай тилнинг давлат тили сифатида мавқе топиши муқаррар суратда унинг номустақил эканлигини англатади, наинки англатади, балки тасдиқлайди!

«Худолар Сизифни тоғ чўққисига харсангтош думалатиб чиқиш жазосига ҳукм қилдилар. Бу мангу жазо эди. Чунки тош ўз оғирлиги таъсирида баланд тоғ чўққисидан такрор ва такрор ерга қайтиб тушаверарди. Ҳар қандай фойда, ҳар қандай умиддан йироқ, туганмас бу заҳматдан кўра даҳшатлироқ жазо йўқ, деб беҳуда ўйламаган эди худолар». (Альбер Камю).

Бизнинг саъй-ҳаракатларимиз ана шу Сизифникига монанд: дейлик, тилимизни (ёки бошқа бирор дардимизни) амалдаги демагоглар қўядиган турли хил тўсиқлардан минг машаққат билан олиб ўтамиз, унинг мавқеини энди кўтарамиз деган паллада... «Сизиф кўрадики, харсангтош бир неча дақиқада яна қайтадан чўққига олиб чиқиладиган жойга қулайди».

Ва ерпарчин бўлган фаолия[т] қайта бошдан бошланади...

Пахтанинг харид нархи ҳ[...] монки ошмаётган экан, [...] шунда, шунча комиссиял[ар] фаолиятидан сўнг ҳам Ор[ол] имдод тилаётган экан, [...] шунда, «Огонёк»нинг «Кўла[...] ка»сида, Норбой Худойберг[а]нов чиқишига «Правда» ил[...] ва қилган «ўн икки имзоли [...]хатда мен шуни кўраман.

Шунга менинг имоним к[...] милки, партия ва ҳукумат ир[о]даси билан биз йиллаб кур[а]шадиган муаммолар жуда қи[с]қа фурсат ичида ҳал бўлиб ке[]тиши мумкин. Иқтисодий ин[]қирозга ҳар қанча юз тутма[й]лик, табиатан шунга қоди[р] мамлакат бу!

«Республика ва областлард[а] идора ишларини маҳаллий ти[л]ларда юргизишга аста-секи[н] ўтиш учун давлат ва парти[я] муассасаларини қадам-бақ[а]дам ва оғишмай миллийлашт[и]ра бориш керак, масъул ҳ[о]димлар маҳаллий тилларни а[л]батта ўрганиб олишлари ло[]зим...

Аҳолининг кўчиб юриши[ни] тартибга солиш керак бўлга[н] жойларда эса батамом тўхт[а]тиш... зарур», — ўз вақтид[а] мана шундай шиорларни ў[р]тага ташлаган Иосиф Стали[н] амалда муттасил шунга зи[д] иш қилганлиги, не-не халқла[р]ни ўз юртидан бадарға этга[н]лиги бизга маълум. Эндилик[да] бу машъум оқибатлар туғдира[]ётганлиги ҳам сир эмас. Мо[]домики, лойиҳада шу хатоли[к]ларни тузатиш кўзда тутилга[н] экан, модомики, миллий сиё[]сат одил асослар сари ю[з] бураётган экан, табиийки, ун[инг] қўллагинг, унинг қарор топи[]шига ишонгинг келади. Зеро унда бизнинг ҳаяжон ва уми[д] эзгу-тилаклар билан XXI ас[р] бўсағасида энтикиб турганли[]гимиз ҳам назардан қочирил[]маган.

Ғаффор ҲОТАМОВ

ДИҚҚАТ: ЯНГИ РУБРИКА:

«ИҚРОР»

Франциядаги «РТЛ» радиостанциясида хизмат қилувчи ёш журналист Беатрис Ажажнинг таклифига биноан янги эшиттириш тайёрланди. Номи «Тавба-тазарру». Эфир вақти роппа-роса 2 минут. Унда собиқ министрлар, депутатлар, турли лавозим эгалари, партия раҳбарлари таклиф этиладилар. Улар 2 минут ичида хизмат бурчларини ўтаб турган пайтларида йўл қўйган хатолари, янглиш қабул қилган қарорлари тўғрисида рўй-рост гапириб беришлари, энди эса пушаймонда эканликларини тан олишлари керак.

Бундай таклифга рози бўладиган мардларни топиш мумкин бўлармикин! Париждан хабар қилишларича, Беатрис жуда кўп кишига янги эшиттиришда қатнашиш таклифи билан мурожаат қилибди. Аммо уларнинг ярмидан кўпи журналист қиз таклифини рад этишибди. Собиқ мудофаа министри Шарл Эрню биринчи бўлиб микрофон ёнига келибди. У 1985 йили «Рейнбоу уорриер» халқаро ташкилотига қарашли «Гринпис» кемаси портлатиб юборилганлигини афсусланиб гапириб берибди...

«Московские новости» ҳафталигида эълон қилинган ушбу хабарни ўқиб редакция ходимлари чуқур хаёлга чўмиб қолдик. Бизда ҳам шундай қилиш мумкин эмасми! Хато деганингиз чор-атрофимизда тўлиб-тошиб ётибди. Қанчадан-қанча одам асоссиз равишда жиноий жавобгарликка тортилди. Лекин бирорта мард чиқиб: «Узр, бу кишини мен қамоққа олгандим, умрини хазон, номини бадном қилган мен бўламан», — дедими! Бирорта шифокор: «Фалончининг ўлими ёки ногирон бўлиб қолишига лоқайдлигим, фаросатсизлигим сабаб бўлди», — деган гапни айтдими!

Янглиш қарор, янглиш лойиҳалар туфайли халқнинг миллиард-миллиард сўм маблағлари ҳавога совурилмоқда, табиатга зиён-заҳмат етказилмоқда, сув, ҳаво, ер ифлосланмоқда. Ўша қарор, ўша лойиҳаларнинг муаллифлари, қаердасиз! Область ва районларни йириклаштиришдек номақбул таклиф кимдан чиққан ва илҳомчиси ким эди! Етказилган миллион-миллион зарарни кимдан сўраймиз! Кимдан тўлатамиз! Хадра майдонидаги савдо расталарини хароб қилган «бунёдкор»нинг исми-шарифи борми! Жанубий темирйўл вокзали, аэропортнинг маҳаллий линиялар учун мўлжалланган янги биноси лойиҳаларини ким маъқуллаган! Бир вақтлар Ўзбекистонда пахта ялпи салмоғини 8—9 миллион тоннага етказиш мумкинлигини илмий асослаб берган олимлар, қайдасиз! Йирик-йирик турар-жой биноларини лойиҳалаштирганда бу ерда яшайдиган болалар ва кексаларни мутлақо унутиб қўйганлар, нега жимсиз!

Саволлар жуда кўп. Уларни ҳеч бир истисносиз ёзувчи, санъаткор, тарихчи, лойиҳачи, ишчи, ижроқўм, депутат, делегат, лауреат — ҳамма-ҳаммага бериш мумкин.

Ўйлаб-ўйлаб биз ҳам янги рубрика очишга қарор қилдик. Мақсад — шов-шув кўтариш, хатоларини тан олган мардларни изза қилиш эмас, ўтмиш хатоларидан сабоқ чиқариб, қайта қуриш маромининг собитқадамлигини таъминлаш. Покланиш даври деяпмиз. Беайб — парвардигор. Дил иқрори кўнгил ғуборларини ҳам покласин, виждон азобларидан халос этсин. Хатони хатодан фарқлайлик. Адашиш, янглишиш сабабларини, боғлиқ ва боғлиқ бўлмаган ҳолатларни янада аниқроқ тасаввур этайлик.

Янги рубрикамиздан ким биринчи бўлиб сўз олади! Марҳамат!

АҚЛ-ИДРОК ЙЎЛИ

КПСС Марказий Комитетининг Совет Болтиқбўйи республикаларидаги аҳвол ҳақидаги Баёнотини ўқиб, совет халқининг, турли миллатлар ва элатлар бузилмас дўстлигининг асл манбалари ҳақида яна бир бор ўйладим. Чунки Гитлер фашизмига қарши курашда, очофат ёвни енгишда мана шу дўстлик, бирлик бизнинг бирдан-бир таянчимиз бўлган ва охир-оқибат улуғ ғалабамизни таъмин этган эди. Шунинг учун ҳам бу метин бирликни эъзозлаш ниҳоятда зарур деб биламан. Афсуски, Ватанимиз тарихининг турли босқичларида шу бирликка соя солувчи қингайишлар, шиорбозликлар бўлган эди. Қайта қуриш миллатларнинг ўзлигини англашига, ижтимоий-иқтисодий соҳадаги муаммоларни ҳал этишга кенг имконият яратди. Шу билан бирга миллий масала билан боғлиқ муаммолар ҳам бутун мураккаблиги билан намоён бўлиб турибди. Биз ҳеч қачон бундан кўз юма олмаймиз.

Шу маънода, Баёнотда айтилганидек, бундан 50 йил муқаддам юз берган тарихий ҳодиса ҳақидаги ҳақиқатни аниқламоқ ва ойдинлаштирмоқ учун СССР халқ депутатлари томонидан тузилган комиссия хулосаларини кутишимиз зарур деб ўйлайман. Муштарак манфаатларни кўзлаб, тотувлик ва жипслик йўлини қидириш ҳаммамиз учун ҳам ниҳоятда керак.

Масаланинг бошқа жиҳатлари ҳам бор. У хусусан миллий республикалардаги туб халқ тилига давлат мақоми ҳуқуқини бериш масаласида кўзга ташланаётир. Қизиғи шундаки, барча республикалардаги рус тилида сўзлашувчи кишилар ўзларининг бошқа дўст халқнинг тилини ўрганишни истамаётганликлари, бундан қочаётганликларини ҳам ошкор қилиб қўймоқдалар. Улар турли йиғинлар, забастовкалар билан рус тилининг барча республикаларда аввалгидек, ҳукмрон мавқейини сақлаб қолишни талаб қилаётирлар. Албатта, бу ҳол вазиятни мураккаблаштиради. Аввало, ўзи яшаётган жойдаги маҳаллий халқнинг тилини ўрганиш унга ҳурмат-эҳтиром ифодасидир. Агар кимки тил ўрганиш меҳнатидан қочса, мана шу дўст-биродарликка раҳна солиши мумкин. Биз бугун КПСС Марказий Комитетининг Баёноти билан танишаётиб, унинг асосий даъватларига қулоқ тутаётиб, бу масалаларни ҳам четлаб ўтолмаймиз. Қайта қуриш миллий муносабатларда йўл қўйилган хатоларни рўй-рост кўрсатди. Бу хатоларни бартараф этиш йўлини биз тўғри белгилашимиз, ҳар бир халқнинг суверен ҳуқуқини ҳурмат қилишимиз керак. Бу борадаги ленинча йўл ҳаммамизнинг йўлимиз, ақл-идрок йўли бўлиб қолиши зарур.

Эгамберди ВАЛИЖОНОВ,
иқтисод фанлари кандидати, Улуғ Ватан уруши қатнашчиси

Бугун Ҳамза номидаги Ўзбек давлат академик драма театри ўзининг 72-мавсумини бошлайди. Шу муносабат билан театр директори, Ўзбекистон ССР халқ артисти Санъат ДЕВОНОВ мухбиримизга қуйидагиларни гапириб берди:

— Янги мавсумни Ҳамза Ҳакимзода Ниёзийнинг 100 йиллиги муносабати билан тайёрланган «Ҳамзанома» томошаси билан очамиз. Бу томошалар асосан Ҳамзанинг саҳна асарлари асосида тайёрланган.

Янги мавсумда Мақсуд Шайхзоданинг «Мирзо Улуғбек» трагедиясини томошабинлар ҳукмига ҳавола этишни режалаштирганмиз. Шунингдек, яқин кунларда Абдуқаҳҳор Иброҳимовнинг «Пуч» сатирик комедияси премьерасига тайёргарлик кўраяпмиз.

Театр репертуаридан мустаҳкам ўрин олган Саид Аҳмаднинг «Келинлар қўзғолони», «Куёв», Иззат Султоннинг «Абдулла Қодирийнинг ўтган кунлари», Шекспирнинг «Кориолан», О. Жаҳонованинг «Ҳазрати аёл» спектакллари мавсум давомида намойиш қилиб борилади.

ЯНГИ МАВСУМ ОЧИЛДИ

СУРАТДА: «Ҳамзанома» томошасидан кўриниш.
К. РОМЕЕВ суратга олган

ЎЗБЕКИСТОН ССР ОЛИЙ СОВЕТИ ПРЕЗИДИУМИНИНГ ФАРМОНИ

ЎРТОҚ А. ОРИПОВГА «ЎЗБЕКИСТОН ССР ХАЛҚ ШОИРИ» ФАХРИЙ УНВОНИ БЕРИШ ТЎҒРИСИДА

Ўзбек совет адабиётини ривожлантиришдаги хизматлари ва республика ижтимоий ҳаётидаги фаол иштироки учун авторлик ҳуқуқи Бутуниттифоқ агентлиги Ўзбекистон бўлимининг раҳбари, шоир **Абдулла Ориповга «Ўзбекистон ССР халқ шоири»** фахрий унвони берилсин.

Ўзбекистон ССР Олий Совети Президиумининг Раиси
М. ИБРОҲИМОВ
Ўзбекистон ССР Олий Совети Президиумининг Секретари
Л. БЕКҚУЛБЕКОВА

Тошкент шаҳри, 1989 йил, 25 август.

Газетамиз таҳрир ҳайъатининг аъзоси, шоир Абдулла Ориповни редакция коллективи ва кўпминг сонли муштарийларимиз номидан бу юксак унвон билан самимий қутлаймиз.

ШУ ЙИЛ 4 СЕНТЯБРДА ОРОЛНИ АСРАШ КОМИТЕТИ ВА СОВЕТ ТИНЧЛИК КОМИТЕТИНИНГ ЎЗБЕКИСТОН БЎЛИМИ ТАШАББУСИ БИЛАН ТОШКЕНТДА ОРОЛ ҲАРАКАТИНИНГ НАВБАТДАГИ КЕНГАШИ ОЧИЛАДИ.

БУ ҲАҚДАГИ СУҲБАТНИ ГАЗЕТАМИЗНИНГ 7-САҲИФАСИДА ЎҚИЙСИЗ.

ТИЛЛАР ТЎҒРИСИДАГИ ҚОНУН ЛОЙИҲАСИ УМУМХАЛҚ МУҲОКАМАСИДА

Барот БОЙҚОБИЛОВ

ОНА ТИЛИМ БАҲОНА

Ўзбек тили гарчи минглаб йиллик шарафли тарихга эга бўлса-да, унинг битиклари Урхун-Енисей ёзувларидан ҳам қадимийроқ даврга бориб тақалса-да, у темурийлар сулоласининг закий фарзандларидан бири Султон Ҳусайн мирзо замонида … нинг жонажон дўсти ва маслакдоши, салтанат ва адабиётдаги буюк таянчи ҳамда улуғ раҳнамоси Амир Низомиддин Алишербек даврида унинг қистови ва Ҳусайн Бойқаронинг хоҳиши билан «Девон тили» қилиб эълон қилинди. У пайтда — темурийлар саройида идора ишлари форсийда юритилар эди. Алишер Навоий ва Ҳусайн Бойқаро форсийни хўб ва мукаммал билсалар-да, ўз она тили — туркийни азиз кўрганлар ва ўзларининг деярли барча асарларини туркийда иншо қилганлар. Она тилимизнинг азиз билган ва қадрлаган дастлабки ҳомийлари Алишер Навоий ва Ҳусайн Бойқародир.

Демак, ўзбек тилига расман давлат тили ҳуқуқи берилгани ва биринчи марта бу хусусда Султон Ҳусайн Бойқаронинг «Фармони олий»си чиққанига ҳам беш юз йилдан ошиб кетди. Бугунги кунга келиб эса ўзбек тилининг бир оз мавқеи пасайди, унинг ҳуқуқи эса камситилди. Бундай аянч ҳолни кўриб миллий онги ғафлат уйқусидан уйғонган халқимиз: «ўзбек тилининг ҳуқуқи тиклансин», деб ҳақли равишда талаб қилмоқда. Бу нидога ақл қулоғини тутмоқ керак.

Ўзбек тили айни замонда қонун билан расман эълон қилинмаган бўлса-да, у давлат тили ҳуқуқига эга. Лекин бу ҳуқуқ кейинги йилларда бироз чекланди ва маъмурий идоралардан сиқиб чиқарилди. Шунинг натижасида унга эътибор камайиб, маориф ва маданиятда ҳам, идора ишларида ҳам ўзининг имконини йўқота бошлади, юртимизда истиқомат қилаётган қардош халқларда эса уни ўрганишга умуман қизиқиш қолмади.

Ўзбекистон ССР Олий Совети бошқа қардош тиллар тўғрисида қонун чиқариш ҳуқуқига эга эмас, деб ўйлайман. У фақат ўзбек тили ҳақида олий фармон эълон қилиши мумкин. Чунки ҳар бир республика ўз тили тўғрисида қонун чиқариши ҳаммага аён.

Қарс икки қўлдан чиқади. Саломга яраша алик. Қардошлик қисматимиз меҳр ришталари билан боғлансин десак биз ўзга тилларни ўрганган сингари бошқа миллат фарзандлари ҳам ўзбек тилини сидқидилдан ўрганишлари зарур. Ўзбек тупроғида яшаётган ва унинг ноз-неъматларидан баҳраманд қардошларимиз ўзбек тилига ёт назар билан эмас, балки меҳр кўзлари билан қарамоғи лозим.

Ўзбек тилининг ҳуқуқи тикланмаса, яъни у давлат тили сифатида қонун билан мустаҳкамланмаса ва мазкур қонунга риоя қилинмаса, ўзбек халқининг минглаб асрлик буюк маданиятига путур етказилади ва ўн беш миллиондан зиёдроқ улкан бир халқнинг улуғ умидлари чиппакка чиқарилади ҳамда унга истиқбол қопқалари ёпилади.

Ўзбекистон ССР Олий Советининг депутатлари кўкрагига республикамиз рамзи — унинг байроғини фахр билан тақиб юришни истасалар — ўзбек тилининг ҳуқуқи тикланишига — уни Давлат тили деб эълон қилинишига овоз берадилар, деган умиддаман.

Ҳозирги пайтда вақтли матбуотда қўлланилиб келинаётган «ўзбек тилига давлат мақоми берилсин», деган ибора ўрнига «ўзбек тилининг ҳуқуқи тиклансин», деб ишлатилса, мақсадга мувофиқ бўлур.

Мазкур муносабат туфайли битилган шеърим билан фикримни якунлайман.

Ғайри тиллар топгай ривож —
она тилим баҳона,
Қонунга ҳам бордир илож —
тилга йўқдир завлона.
Она тилим — бу онамдир,
она мутеъ бўлурми?
Она агар бўлса муҳтож —
бағрим бўлсин сўзона.
Қонунсиз ҳам гул-гул яшнаб,
эркин эди мозийда,
Қонун энди бир эҳтиёж —
қалқон аҳли фарзона.

Она тилим ҳурлик истар,
олтин қафас керакмас,
Кошки, кийиб олтиндан тож —
даврон сурса шоҳона.
Буюк улус уйғондию
жабҳага урди ўзин,
Адолатга излар минҳож —
келди одил замона.
Она тилим азиз менга —
гарчи барча тил лазиз,
Зулмат аро бўлур сирож —
жоним унга парвона.

Нуктадону закий элим —
фасоҳатда беназир,
Дил наҳрига солсин амвож —
ҳар каломи дурдона.
Мир Алишер лисони у —
донғи Машриққа аён,
Кўк тоқига қўяй меърож —
эркин қилсин тарона.
Меҳмон тилга уй тўрини
бериб қўйиб, пойгакда —
Не бисотин этди хирож —
қолди фақат остона.
Тилнинг катта-кичиги йўқ,
йўқдир шоҳу гадоси,
Ўз мулкидан бўлмас ихрож —
юрти унинг ягона!

АДОЛАТ ГАВҲАРИ ЙЎҚОЛМАСИН

Мен тил масаласи Иттифоқимиз миқёсида ўткир проблема бўлиб турганлиги учун фикримни очиқ айтаман. «Қонун»нинг 1-моддасида шундай фикр бор: «Ўзбекистон ССРнинг давлат тили ўзбек тилидир». Ўзбек халқининг узоқ вақт орзиқиб кутгани шу бўлганлиги учун биз жумладан беҳад қувонамиз. Аммо бошқа моддалардаги изоҳлар юқоридаги фикрни нурсизлантириб қўйган.

Амалда лойиҳадан иккита давлат тили вужудга келтирилганлиги, тўғрироғи, иккита давлат тилига рухсат берилаётганлиги англашинади. Агар биз ана шу икки пойдеворга асосланиб иш қиладиган бўлсак, ҳеч нарса ўзгармайди.

Биз етмиш йилдан ошиқ ўтган даврда рус тилини биринчи ўринга, ўзбек тилини иккинчи ўринга суриб нимага эришдик? Ҳеч нарсага! Биргина мисол келтираман. Эски давр билан янги давр адабиётига назар ташлаб, уларни бир-бирига бир қиёслаб кўринг... Ўтмиш билан боғланган минг йиллик классик адабиётимиз тили шу қадар жозибалики, ундан бол томиб, турфа гулларнинг иси анқиб туради. Эндиги адабий тилимиз ўзининг ўша ноёб гўзаллиги ва мусиқийлигини сезиларли даражада йўқотиб қўйди. У фақат ўтмишни қоралаб, синфий курашни тарғиб қилувчи вульгар социологиянинг хизматкорига айландики, кўп асрлик анъаналарга эга бўлган ўзбек миллий адабиётига хос бадиийликдан йироқлашиб кетди.

Миллатни миллат қилиб турган нарса — унинг тилидир. Шунинг учун маърифатли қонуннинг биринчи вазифаси ҳар қандай миллатнинг ўзига хослигини ҳимоя қилишдан иборат бўлмоғи лозим. Ҳозирги қонун лойиҳасида миллий тилимизга нисбатан мана шу ғамхўрлик сезилмайди.

Масалани бу тарзда қўйилиши аҳолининг миллий таркибига ҳам тўғри келмайди. Ҳозир республикамизда 20 миллионга яқин аҳоли яшаётган бўлса, унинг 13-14 миллионини ўзбеклар ташкил қилади. Тили, маданияти, урф-одати ва тарихида муштараклик, умумийлик бўлган бутун туркий халқларни ҳисобласак, уларнинг сони тахминан 16-17 миллион кишига бориб қолади.

Ўзига хослик ва миллий таркиб мантиғидан келиб чиқиб, ҳозирги қонун лойиҳасига назар ташласангиз жуда катта номутаносибликка дуч келасиз.

Бу мулоҳазалар ҳозирги қонунни халқимизнинг маънавий эҳтиёжлари асосида қайтадан ёзиш ва мукаммаллаштириш зарурлигини кун тартибига қўяди.

Тўлабой РЎЗИБОЕВ,
ўзбек тили ва адабиёти ўқитувчиси

Мирзаали МУҲАММАДЖОНОВ, ЎзФА академиги

АСОРАТ

● Пахта яккаҳокимлиги нимага олиб келди? ● Сув омборлари фойда келтиряптими ёки зиён? ● Улкан экологик талофатлар ● XXI аср бўсағасида

ЎЗБЕКИСТОН ўзининг табиий шарт-шароитлари ва асрлар оша шаклланган деҳқончилик маданияти билан энг бой ва фаровон жумҳурият бўлиши мумкин эди. Афсуски, бундай бўлмади. Қайтанга халқ турмушида муайян турғунлик, сиҳат-саломатлигида жиддий бой беришлар, табиат мувозанатида эса улкан талофатлар рўй берди. Биз бугун совет ҳокимиятининг 72 йиллик тарихига назар солаётиб бунинг сабаблари устида бош қотирмаслигимиз ва ниҳоят янги аср бўсағасида меҳнаткаш, ҳокисор халқимизни қийнаган жумбоқларга жавоб изламаслигимиз мумкин эмас. Зеро, бу номутаносибликлар халқимизнинг миллий ўз-ўзини англаш жараёни билан чамбарчас боғлиқ муаммолардир.

Хўш, фожиаларимизнинг асосий илдизлари нимада? Мен ер илми билан машғул бир олим сифатида такрор айтаман: **фожиаларимизнинг бош манбаи пахта яккаҳокимлиги ва суғориладиган ерлар майдонининг чексиз кенгайтирилиши, сув омборларининг кўплаб қурилиши, ўрмонлар, боғ ва узумзорларнинг қийратилиши, заҳарли химикатларни ёппасига қўллаш**дир. Улар улкан экологик талофотлар ва номутаносибликларга олиб келди.

Қишлоқ хўжалигини монокультура асосида ривожлантириш оқибатида республика хонавайрон даражага етди. Суғориладиган ерларнинг тўхтовсиз ориқлаб, унумсиз бўлиб бориши энг юқори нуқтага кўтарилди. Ер фойдали қатламининг деярли ярмини йўқотиб бўлди, минерал ўғитлар, пестицидлар, дефолиантлар, гербицидларнинг ҳадди-ҳудудсиз ишлатилиши оқибатида тупроқ барча неъматларини бой бериб, ўлик ҳолга айланди. 800 минг гектардан ортиқ суғориладиган ерлар эса қайтадан шўрлади. Ўсимликларнинг турли юқумли касалликлари кенг ёйилганлиги, шунингдек, заҳарли ҳашоратлар ва бегона ўтларнинг кўпайиб кетганлиги ҳам пахта яккаҳокимлигининг оқибатидир. Ва ниҳоят келиб чиққан сув танқислиги, Оролнинг қуриши, бутун регионнинг экологик кризиси, озиқ-овқат тақчиллиги, бозорларнинг қимматлиги, сиҳат-саломатликнинг бой берилиши — булар ҳам нуқул пахта экиш ва унинг майдонини ҳадсиз кўпайтиришнинг машъум асоратларидир.

Хўш, бундай қалтис ва ночор вазиятдан қутулишнинг йўли борми? Ҳа, бор! Бунинг учун энг аввало жумҳуриятимиз қишлоқ хўжалигини қатъий илмий асосга қўйиш, туб қайта қуришни амалга ошириш керак.

Надоматлар бўлсинки, қайта қуришнинг ўтган даврида бу сўзларни минг бор айтдик-у, ҳеч вақо қилмадик. Бу ҳаммага аён — зарурат ҳисобга олиниб пахта майдони ҳам, плани ҳам камайгани йўқ. Қайтанга бундай йўл номақбуллигини асословчилар сафи кенгайиб, улар рағбат топди.

Аслида эса республиканинг ҳар бир деҳқончилик хўжалиги бир томонлама эмас, балки комплекс — ҳар томонлама ривожлантирилмоғи зарур эди. У ёки бу регионни ҳаддан ташқари фақат бир тур бўйича ихтисослаштириш ниҳоятда зарарли оқибатларга олиб келади. Биз пахта мисолида буни кўрдик. Регионда фақат бир хил экинга зўр бериш шахсий ва жамоат чорвачилигини издан чиқаради. Оқибатда ҳозир республикада ҳар юз гектар ҳайдаладиган ерга 41 бош қорамол (шунинг атиги 11таси сигир) тўғри келади. Қишлоқдаги хўжаликларнинг 37 фоизи сигирга, 50 фоизи эса ҳатто қўйга ҳам эга эмас. Умуман олганда эса республикада аҳоли жон бошига 22 килограммдан гўшт ва 132 литрдан сут етиштирилмоқда. Бутун мамлакат бўйича эса бу кўрсаткич 64 килограмм ва 341 литрни ташкил этади.

Хўжаликларни ҳар томонлама ривожлантириш фақат иқтисодни мустаҳкамлаш жиҳатидангина эмас, айни пайтда табиат мувозанатини сақлаш ва ишчи кучларидан мақсадга мувофиқ фойдаланиш учун ҳам ниҳоятда зарурдир. Бир сўз билан айтганда, **тўла хўжалик ҳисоби ва ўз-ўзини маблағ билан таъминлашга ўтиш шарт-шароитларида бозор ва маҳсулотнинг қадр-қиммати** (бошқа ҳеч нарса эмас) **ишлаб чиқаришни мувофиқлаштиришнинг бош дастури бўлиши керак.** Бу принцип қандай қилиб бўлса ҳам пахта бер дейдиган сийқаси чиққан ақидапарастликни буткул рад этади.

Колхоз ва совхозлар, ижарачилар, оилавий пудратчилар, кооперативлар ана шундагина даланинг унумдорлигини бузмасдан ҳар қарич ердан кўпроқ маҳсулот, кўпроқ самара олишдан манфаатдор бўлади. У ёки бу маҳсулотга давлат буюртмалари хўжаликлар билан мана шу принципда олди-берди қилишга асосланиши керак. Зинҳор-базинҳор «мана бу маҳсулотдан истайсанми йўқми шунча нархда, шунча план берасан» қабилида эмас! Ана шундагина хўжалик ҳам, деҳқон ҳам ўз эркига эга бўлади. Деҳқонга эрк беринг, у ўз ерига хўжайин бўлсин дегани шу!

Илмий асосланган принциплар ва илғор хўжаликларнинг тажрибаларидан келиб чиққан ҳолда ҳозирги босқичда пахтачилик хўжаликларида экин майдонларининг таркибини қуйидагича белгилаш мақсадга мувофиқдир.

Пахта — 50 фоиз атрофида.

Беда ва бошқа озуқабоп экинлар —30-35 фоиз.

Уруғлик учун дон (маккажўхори, жўхори, арпа) ва шоли —6 фоиз.

Сабзавот-полиз, боғ ва узумзорлар — 8—10 фоиз.

Ихотазорлар ва тутзорлар — 6 фоиз майдонни эгаллаши мумкин.

Сўзсиз, экинлар майдонининг бундай таркиби нисбийдир. Ҳар бир хўжалик тупроқ-иқлим шароитлари, у ёки бу маҳсулотга бўлган эҳтиёжидан келиб чиқиб, уни ўзгартириши мумкин. Масалан, ер шароити мелиоратив жиҳатдан ноўнғай жойлардаги хўжаликлар пахта ҳажмини 40-45 процентга туширишлари, унинг ўрнига озуқли экинларни кўпайтиришлари мумкин. Ҳозир эса юқорида айтиб ўтганимиздек, республика қишлоқ хўжалигини ривожлантиришнинг амал қилиб келинган номақбул услублари мутлақо ўзгарган эмас. Иш илмий асосда эмас, аввалгидек маъмуриятчилик усулида давом этаётир. Алмашлаб экиш тўла ўзлаштирилмади. Ҳайдаладиган ерлардаги беда майдони 14 фоизлигича қолмоқда. Ҳолбуки, унинг майдони 30—35 фоизни эгаллаши керак. Пахта экувчи хўжаликларда ғўзанинг салмоғи 70—75 фоиздан ҳам юқори, Балиқчи, Москва, Бўз, Ленин сингари бир талай районларда эса 76—80 процентгача етади. Бошқача қилиб айтганда пахтачилик ҳали очофат монокультура бало-қазосидан қутулган эмас.

ЎТГАН ЙИЛНИНГ декабрь ойида республика Фанлар академиясида бўлиб ўтган илмий-ишлаб чиқариш кенгашида яқин икки-уч йил ичида пахта сотиш планини 4 миллион тоннага қадар тушириш, озуқа экинлари, сабзавот-полиз, боғ ва узумзорлар майдонини кенгайтириш учун 600 минг гектардан кўпроқ пахта учун нобоп бўлган ерларни ажратиш таклифи ўртага ташланганда бу таклифни агросаноат комплексининг барча мутахассислари ва раҳбарлари маъқуллаган эдилар. Бу борадаги илмий асосланган таклифномаларни қўллаб-қувватловчи телеграмма ва хатлар, қўнғироқлар ниҳоятда кўп бўлган эди Хўжалик раҳбарларининг бундан мамнунлиги бежиз эмас эди. Чунки, Меҳнатобод райони 10 йиллар мобайнида 8-11 центнердан ҳосил етиштириб келаётган бўлса, Қўрғонтепа, Марҳамат, Андижон, Хўжаобод, Жалолқудуқ районларида пахта учун нобоп жойларда деҳқончилик қилиш оқибатида ҳосилдорлик 1,5—2 баравар камайиб кетган.

Масалан, пахта учун нисбатан қулай келган ўтган йилнинг ўзида республикадаги 400 минг гектар майдонда пахтадан 18-20 центнергача, 100 минг гектар майдонда эса 11—12 центнердан ҳосил етиштирилди. Албатта, бу рақамлар 1987 йилга нисбатан 2—4 баробар кам. Аммо сўнгги 8 йил мобайнида республикадаги 700—750 минг гектар ерда ўстирилаётган ғўзанинг рентабеллик даражаси бутунлай ўзини оқламади. Шундай экан, биз бундай майдонларда пахтани нима учун етиштиряпмиз? Афсуски, бу саволга бирон жўяли жавоб тополмаймиз. Ҳолбуки, Манчестер университетининг профессори Теодор Шанин «Известия» газетаси мухбирига берган интервьюсида айтганидек, бутун жаҳонда «Ишлаб чиқарувчининг манфаатдорлиги қанчалик юқори бўлса, социал соҳаларни ривожлантириш имконияти ҳам шунчалик юқори бўлади» деган назария машҳур. Биз эса пахта етиштиришда бундай назариялар билан ҳисоблашмай қўйганмиз.

Бу ўринда биз М. С. Горбачевнинг КПСС Марказий Комитетининг март Пленумидаги бизнинг барча таклифларимиз охир-оқибат ишлаб чиқарувчиларнинг тўла мустақиллиги билан якунланиши керак деган гапларини унутмаслигимиз керак. Бугун пахтачилик ва қишлоқ хўжалигининг бошқа соҳалари мана шу принцип асосига қурилиши лозим.

Ҳозир СССР ҳукумати пахтанинг харид нархини 40 процент атрофида оширишни мўлжалламоқда. Агар сўнгги йилларда тракторлар, унинг ёниғи ва мойлаш материаллари, эҳтиёт қисмлари, минерал ўғитлар, заҳарли химикатлар ва бошқа маҳсулотларнинг реализация нархи 100 фоиз ва ундан ҳам кўпроқ ошганини ҳисобга оладиган бўлсак, пахтанинг харид нархи 40 фоиз ошиши пахтакорга амалда ҳеч нарса бермайди. Бизнингча, харид нархи товар ва моддий ресурсларнинг ошган нархи қоплаганидан ташқари, ҳеч бўлмаганда, икки баробарга оширилиши керак. Бундан ташқари, деҳқончиликни илмий асосда юритиб, адирлар, шўрхок ва тошлоқ ерлар, шунингдек мелиоратив жиҳатдан ноўнғай бўлган унумсиз жойларда пахта етиштиришдан воз кечиш орқали хўжаликларни кўп миллионлаб зарар кўришдан қутқариш мумкин.

Ҳамма монокультура пахтачиликни, қишлоқ хўжалигини даҳшатли аждаҳо янглиғ вайрон қилаётганини тан олади. Аммо монокультурани йўқ қилиш ниҳоятда қийин бўляпти. Чунки пахта учун бериладиган планлар бунга имкон бермаяпти. Масалан, бу йил учун 5 миллион 250 минг тонна пахта плани белгиланган. Тола ҳисобида эса 1710 минг тонна пахта етиштиришга буюртма берилган. Ҳолбуки, шунча миқдордаги толанинг ўзи амалда 5,4 миллион тонна пахта деган гапдир. Агар 1990—1995 йилларда ҳам ҳозир мўлжалланаётганидек, пахта етиштириш ҳажми 5 миллион тонна атрофида қолса мутлақо аҳвол ўзгармайди. Ахир сўнгги уч йил мобайнида (1986—1988 йил) расмий маълумотларга қараганда пахта хомашёси етиштириш ўртача 5 миллион 70 минг тоннани ташкил этди ва у пахта етиштириладиган зоналарда далаларнинг 70 фоизидан кўпроғини эгаллаган эди. Бундан шундай хулоса чиқади. Агар план шу ҳолича қолса, пахта яккаҳокимлиги бундан буён ҳам тантана қилаверади, деҳқонни яна эзиб-эзғилаб бораверади.

Пахта етиштиришга белгиланган давлат буюртмаси миқдорини камайтирмасдан туриб, пахта етиштириладиган майдонларни камайтиришни талаб қилиш бу мантиқсизликдан бошқа нарса эмас. Деҳқонлар шу йилнинг бошидаёқ пахтачиликда қайта қуришнинг бўлмагани ва яна бўлмаслигига ишонч ҳосил қилиб кўнгли совиган эди. Пахта яккаҳокимлиги қандай бўлиб келган бўлса шу ҳолича сақланиб турибди. Бошқача қилиб айтганда, давлат буюртмасининг тазйиқи деҳқонни сўзсиз монокультурани сақлаб қолишга мажбур этмоқда. Акс ҳолда ўтган йили пахтакорлар планда кўрсатилганидан 40 минг гектар кўпроқ ерга пахта экмаган бўлур эди. Агар ўтган йили пахта топшириш плани 5 миллион 250 минг тонна бўлган бўлса, шунга мувофиқ 2016 минг гектар ерга чигит экилган эди. Бу йил ҳам план шу ҳолича қолди. Демак, деҳқон пахта майдонлари камайиши учун реал имкониятларни ҳис қилаётгани йўқ. Шунинг учун ҳам 1989 йили пахта майдонларини 100 минг гектарга, келгуси йилларда эса 300—400 минг гектарга камайтиришдек хайрли режалар ўтган йиллардагидек орзулигича қолиб кетаверади.

Ўтган йилнинг декабрь ойида бўлиб ўтган республика илмий-амалий кенгаши бизнингча энг мақбул йўлни кўрсатган эди. Яъни 1989—1992 йилларда пахта учун энг унумдор ҳисобланган 1400—1500 минг гектар ерни ажратиш, ҳосилдорлик планини 28—40 центнердан оширмасдан 4 миллион тонна хом ашё сотиш 2000 йилга бориб эскидан суғорилиб келинаётган ерларда ҳосилдорликни 35 центнерга етказиш ҳисобига ялпи ҳосилни 5 миллион тоннага етказишни назарда тутиш. Бўшаб қоладиган 600 минг гектар майдондан эса озуқали экинлар, сабзавот-полиз, боғ ва узумзорлар майдонини кенгайтириш учун фойдаланиш мумкин. Ҳар йили 100 минг гектардан кўпроқ унумсиз ерни капитал таъмирлаш учун ажратиш зарур. Пахтачиликка мана шундай илмий асосда ёндашув КПСС Марказий Комитети ва СССР Министрлар Советининг ўтган йилнинг сентябрь ойида қабул қилган Оролга доир қарорига ҳар жиҳатдан мувофиқ келган бўлур эди.

Бизнинг республикамизда бўлган КПСС Марказий Комитети Сиёсий бюросининг аъзолари В. Никонов, Н. Слюньков, Е. Лигачев, Н. Рижков ҳам республикада пахта яккаҳокимлигини тугатиш зарурлиги ҳақида кўп бор фикр билдирдилар. Лекин Иттифоқ Давлат план комитети республика бўйнига пахта планини сиртмоқдек осиб, бундай хайрли режаларнинг амалга ошувига имкон бермай келяпти.

ЯНА БИР номутаносиблик ҳақида ҳам айтиб ўтмасам бўлмайди. Республикани 1991—1995 йилларда социал-иқтисодий ривожлантириш программасининг лойиҳасида пахта етиштиришнинг ҳажми 5 миллион тонна атрофида қолиши кўзда тутилган. Ва бунда монокультура барҳам топади, пахта-беда алмашлаб экиш жорий этилади, пахтанинг салмоғи 61,8 процентни ташкил этади, дейилган. Бизнингча, пахта етиштиришнинг бундай план кўрсаткичлари сақланар экан, монокультура фақат қоғоздагина барҳам топади. Демакки, хўжаликларнинг инқирозга юз тутиши, иқтисодий ва экологик вайронагарчилик, халқнинг оч-ночорлиги давом этаверади. Қизиғи шундаки, буни ҳамма тушуниб турибди. Ҳатто Иттифоқ ва республика раҳбарлари ҳам. Аммо улар ўзларининг ҳаддан ташқари марказлаштириш сиёсатларидан воз кечолмаяптилар. Амалий ишга ўтилмас экан, аҳвол мураккаблашаверади, деҳқон кўнглидаги норозилик кучайиб бораверади. Буни англамаслик мумкин эмас.

Тўғри, турғунлик йилларида маъмурий буйруқбозликнинг қудратли машинаси якка ёлғиз ҳукмрон эди. Пахтага сиғиниш ҳам шахсга сиғинишни келтириб чиқарган эди. Хўш, бугун-чи? Бугун бизга нима халақит беряпти? Партия ва ҳукуматнинг, СССР халқ депутатлари съездининг энг мўътабар ҳужжатларида, марказий ва республика матбуотида телевидениенинг «Қайта қуриш прожектори»да монокультурага барҳам бериб, қишлоқ хўжалигини қатъий илмий асосга қўйиш ҳақида жўровозлик билан гап-сўз бўляпти. Иттифоқ органлари ва республика раҳбарлари бу оқил ва соғлом мантиққа асослансалар ёмон бўлмасди. Бир раҳбар чиқиб монокультурани йўқотсак, сабзавот-полиз маҳсулотини қўйгани жой тополмай қоламиз, деб донолик қилса, яна бошқа бирови миллиардлаб сўм даромадни бой берамиз ва ҳоказо деб валломатлик қилишади. Бундай мулоҳазаларни фақат ҳаётни билмайдиган, ундан ажралиб қолган одамларгина айтиши мумкин.

Жаҳон амалиёти ва тажрибаси у ёки бу экиннинг яккаҳокимлигига мутлақо йўл қўйиб бўлмаслигини аллақачон исботлаган. Мана шунинг учун ҳам жаҳоннинг пахта етиштирувчи мамлакатлари ва регионларида алмашлаб экиш таркибида пахтанинг миқдори 30—50 процентдан ошмайди. Бу нарса бизнинг мамлакатимизда ҳам фан томонидан исботланган. Аммо биз кўр-кўрона жаҳон тажрибаси ва фан йўл-йўриқларига қарама-қарши боришни давом эттираяпмиз.

Шу йилнинг бошларида бўлиб ўтган республика қишлоқ хўжалиги ходимлари қурултойи қабул қилган мурожаатида шундай сўзлар бор: **«Бизнинг далаларимизда бундан буён монокультура ҳукмронлик қилмайди. Пахтачилик илмий асосда ривожланиши керак...».** Пахта хом ашёсига давлат буюртмаси тазйиқи ҳукмронлик қилаверар экан, бундай сўзлар фақат шиорлигича қолаверади. Деҳқонлар мана уч йилдан буён монокультурани йўқотамиз деган турли ваъдалар билан тўйдириб келинди. Бу борадаги амалий қадамлар эса ҳеч кимга кўрингани йўқ.

Ниҳоят, бугун халқимизда яна ишончу умид пайдо бўлди. Ўзбекистон Компартияси Марказий Комитетининг биринчи секретари И. А. Каримов республика Компартияси Марказий Комитетининг XVI пленумидаги нутқида **«1990 йилда 1988 йилдаги 1710 минг тонна ўрнига 1500 тонна пахта толаси харид қилиш режалаштирилмоқда, яъни тола 210 минг тонна кам планлаштирилмоқда»,** деди. Бу 4,3—4,5 миллион тонна пахта демакдир. Албатта, биз бу дадил қадамдан мамнун бўлган ҳолда келгусида унинг жумҳуриятимиз имкониятларига янада мувофиқлашиб боришига умид қиламиз.

Республикада экологик ва социал-иқтисодий жиҳатдан хавфли бўлган вазиятни келтириб чиқарган иккинчи нарса бу 60-йилларнинг бошларида Ўрта Осиё регионида катта ва кичик сув омборлар қуриш бўйича бошлаб юборилган улкан ишдир. Ҳозирги пайтда 51 республика ва 5 республикалараро аҳамиятга молик сув омборлари мавжуд. Уларнинг бағрига 55,5 миллиард кубометр сув сиғади. Биз айнан мана шунда жуда катта хатоликни кўриб турибмиз. Тўғри, айрим сув омборлари учун эҳтиёж бор эди. Аммо уларнинг аксарият қисми ҳеч қандай заруратсиз қурилган. Бундай кўплаб миқдордаги сув омборлари қурилишига чуқур илмий асосда ёндашилмаган. Кўплаб олимлар, мутахассислар ва амалиётчиларнинг фикрлари билан ҳисоблашилмади. Экологик мувозанатнинг издан чиқиши ўйлаб ҳам ўтирилмади. Оролнинг қуриши эса маълум бўла туриб бундай қалтис ишларга қўл урилди.

Аввало, шуни таъкидлаш кераки, сув омборлари қурилиши муносабати билан кўплаб қишлоқлар ва аҳоли турар жойлари, ўн минглаб гектар унумдор ерлар сув тагида қолиб кетди. Бундан ташқари, ҳар йили сув омборлари сатҳидан 5 миллиард куб метрга яқин сув ҳавога буғланиб кетмоқда. Ахир бу Оролнинг сатҳини тутиб туриш учун ниҳоятда зарур бўлган озмунча сувми?

Бутун фожиа шундаки, сув омборларининг ўзи ҳам, ундан оқиб чиқаётган муздек сув ҳам далаларимизнинг тупроқ шароитларини ёмон томонга ўзгартириб юборди, ер ости сувлари сатҳи кўтарилди. Далаларнинг шўрланиши ва ботқоқланиши, тупроқ эрозияси юз минг гектарлаб суғориладиган ва суғорилмайдиган майдонлардаги фойдали жониворларнинг нобуд бўлиши, тупроқнинг бой қатлами барҳам топиши — буларнинг ҳаммаси сув омборларининг бугун маълум бўлаётган зарарли жиҳатларидир.

Сув омборларининг муаллифлари ва тарафдорлари бундай иншоотлар қурилиши туфайли регионда қишлоқ хўжалик маҳсулотлари етиштириш икки баробар ошди деб мақтанадилар. Аммо улар айнан бир шароитда ерларнинг унумдорлиги тушиб кетганлиги, аҳолини озиқ-овқат билан таъминлаш камайганлиги, Оролнинг ўлими ва Оролбўйида келиб чиққан экологик ҳалокатлар айнан мана шу сув омборлари қурилиши ва монокультуранинг авж олдирилиши билан боғлиқ эканлиги хусусида лом-лим демайдилар. Сув омборларининг атроф-муҳитга етказаётган зиёнини Андижон сув омборидан фойдаланиш мисолида яққол кўриш мумкин. Бу иншоот ўз бағрига 1,9 миллиард куб метр сувни сиғдиради. Қўрғонтепа районидаги сув омборидан 20 километр берида жойлашган «Савай» совхозидаги метеорология пункти маълумотларига кўра 1987 йили, яъни сув омбори ишга тушганидан сўнг 10 йил ўтгач экинлар учун фойдали ҳарорат йиғиндиси 402 даражага, йил энг қулай келган 1988 йили эса 204 даражага камайиб кетган. Бу шундан далолат берадики, сув омбори атрофидаги Қўрғонтепа, Жалолқудуқ, Хўжаобод ва Марҳамат районларида ғўза ўсадиган энг қулай кунлар сув омборининг таъсирида 20—35 кунга қисқарган. Андижон районидаги метеостанциянинг маълумотларига кўра, областнинг яна 6та районида ҳам сўнгги йилларда фойдали ҳарорат йиғиндиси 18 даражага камайган. Бошқа сув омборларида бўлгани сингари Андижон сув омборининг қуйи қисмидан чиқадиган сувнинг ўртача ҳарорати ҳам сув омбори қурилганига қадар Қорадарёдан оққан сувнинг ҳароратидан 5,5 даража пастдир.

БУНДАЙ СОВУҚ сув билан экинларни суғориш ҳосилдорликни тушириб юбориши бизнинг кўпгина тадқиқотларимизда ўз ифодасини топган. Таққослаб текшириш мобайнида шу нарса аниқландики, омборларда жамланган сув билан суғорилган далаларда ҳосилнинг етилиши 20 кунга кечикади, ҳосилдорлик эса 30-40 процентга камаяди.

Энг ташвишли жиҳат шундаки, дарёлардан табиий равишда оқиб келаётган фойдали лойқа сув омборларида чўкиб ундан экинлар бебаҳра қолади. Ҳолбуки, сув омборларида чўкиб қолаётган мана шу лойқалар экинга ҳаёт бағишловчи бирдан-бир зарур озиқ элементларига эга. Айниқса, бундай фойдали лойқа моддалар Амударё сувида кўп эди. Бу ҳақда ўтган асрда улуғ тупроқшунос В. В. Докучаев ҳам ёзган эди. Бизнинг эскидан суғориб келинган ерларимиз сув омборлари ишга тушгунга қадар унумдор бўлганлигининг сабаби ҳам мана шунда. Масалан, «Савай» совхозида Андижон сув омбори ишга тушгунга қадар (1976—1977 йиллар) пахта ҳосилдорлиги 35-36 центнерни ташкил этган бўлса, 1987 — 1988 йилларда бу ерда пахта ҳосилдорлиги ўртача 18—20 центнерга тушиб қолди. Шу йиллар мобайнида ҳосилдорлик Қўрғонтепа районида 31,6 дан 21 центнерга, Марҳамат районида эса 35 центнердан 17,5 центнерга тушди. Областнинг Жалолқудуқ, Хўжаобод сингари бошқа районлари ҳам мана шундай нохуш аҳволдадир. Областнинг мана шу тўрт райони пахтачилик учун қулай келган 1988 йили планни атиги 48-67 процент қилиб ўринлатди, холос. Фарғона областининг Қува, Охунбобоев ва Олтиариқ районлари ҳам Каркидон ва Қўрғонтепа сув омборларининг салбий таъсирини бошдан кечирмоқда.

Амударёга қурилган Туямўйин сув омбори эса Қорақалпоғистон АССР, Хоразм ва Тошовуз областлари учун мана шундай улкан зарар келтиряпти. Бу сув омбори 7,3 миллиард куб метр сув сиғдира олади. Унинг таъсирида бўлган зонада ер ости сувлари тез кўтарилиб кетди. Далаларнинг ялпи суратда қайта шўрланиши бошланди. Аҳоли ўртасида касалликлар кўпайди. Сифатли ичимлик сув етишмовчилиги келиб чиқди. Боғлар ва тўқайзорлар, соябоп дарахтлар барбод бўлаяпти. Хўш, миллиардлаб сўм сарфлаб, сув омбори қуриш, сўнгра эса бунинг натижасида келиб чиққан экологик норасоликларни бартараф этиш учун яна миллиардлаб сўм маблағлар сарфлаб, каналлар, чап ва ўнг соҳил коллекторлари қуриш ақлга сиғадиган гапми? Шўркўл сув омборининг таъсирида Шофиркон районидаги «Ғиждувон» ва «Жилвон» совхозларининг узумзор ва боғзорларининг деярли ярми барҳам топди. Андижон районидаги «Москва» колхози территориясида ҳозир яна бир сув омбори қуриляпти. У 5 миллион куб метр сув жамлашга мўлжалланган. Бунинг натижасида яқин атрофдаги ер ости сувлари ниҳоятда тез кўтарилиб кетди. Отчопар қишлоғи бутунлай вайрон бўлди. 150 хўжалик аҳоли бошқа жойларга кўчяпти.

Хўш, келгусида сув омборларига қандай ёндашишимиз керак? Бизнинг фикримизча, у ёки бу район ёки региондаги табиат мувозанатини бузган, ернинг унумини пасайтирган, сизот сувлари сатҳи кўпайишига олиб келган сув омборлари ишини тўхтатиш мақсадга мувофиқдир. Уларда тўпланган сув эса дарё ўзанларига очиб юборилиши, айни пайтда сув омборлари тагида чўкиб қолган лойқалардан қандай фойдаланиш тадбирлари ишлаб чиқилиши ва амалга оширилиши зарур. Сув ниҳоятда тақчил бўладиган районлардан бошқа жойлардаги қолган барча сув омборлари эса вақти-вақти билан ишлатилиши зарур. Яъни фақат сел келадиган ва қиш пайтларида сув тўплаш, баҳор ва ёзда, далаларни ювиш пайтида эса айланма каналлар орқали уларнинг сувини тўплаган лойқалари билан биргаликда далаларга оқизиш зарур. Айланма каналлари бўлмаган сув омборларида яқин уч йил ичида уларни қуриш керак. Янги сув омборлари қуришдан эса бутунлай воз кечиш лозим.

Энди йирик ГЭСлар масаласи ҳам келиб чиқади. Албатта, бундай республикалараро ГЭС ва сув омборлари муаммоси манфаатдор томонлар жалб этилган ҳамда экологик ва иқтисодий шарт-шароитлар ҳисобга олинган ҳолда қайта экспертизадан ўтказилиб, синчиклаб муҳокама қилиниши керак. Ахир биз партия ва ҳукуматнинг Орол денгизига доир қарорини бажаришимиз, ўлиб бораётган денгизга ҳеч бўлмаганда ўша қарорда белгиланган даражада сув қуймоғимиз зарур-ку. Бу йил эса Орол бир қатра ҳам сув олмади. Барча ортиқча ва тежалган сувлар, сув омборларини очиб юбориш орқали қўлга киритиладиган оби-ҳаёт манбалари ҳеч қаёққа эмас, фақат Оролга оқизилиши керак.

ЯҚИНДА бу борада дастлабки қадам қўйилди. Сўх сув омбори қурилиши тўхтатилди. Бундан буён эса республика территориясидаги ва унга ёндаш чегаралардаги сув омборларининг мақсадга мувофиқ ва номувофиқлигини аниқлаш мақсадида олимлар, мутахассислар, Ўрта Осиё республикалари ва Қозоғистон агросаноат комплексининг раҳбарлари, СССР Госплани, Сув хўжалиги қурилиши давлат комитети, СССР Табиатни муҳофаза қилиш давлат комитети, СССР Гидрометеорология давлат комитети, СССР Фанлар академияси, ВАСХНИЛ иштирокида бир неча босқичдан иборат учрашувлар, муҳокамалар ўтказиш зарур.

Оз-оз ўрганиб...

آز آز اورگانیب...

КУЙ АВЖИДА УЗИЛМАСИН ТОР

Куй авжида узилмасин тор,
Шеър ярмида синмасин қалам.
Яшаб бўлмай умрини зинҳор,
Бу дунёдан кетмасин одам.
Қўлдан тушиб, синмасин қадаҳ,
Лаб текканда тўкилмасин май.
Тўхтамасин уриб турган қалб,
Бошлаб қўйган қўшиғи битмай.

Эркин ВОҲИДОВ

کوی اوجیده اوزیلمه سین تار

کوی اوجیده اوزیلمه سین تار
شعر ییرمیده سینمه سین قلم
یشاب بولمای عمرینی زنهار
بو دنیادن کیتمه سین آدم
قولدن توشیب سینمه سین قدح
لب تیکانده توکیلمه سین می
توختامه سین اوریب توورگان قلب
باشلاب قوییگان قوشیغی بیتمای

ایرکین واحداو

•

Умр ўтиб борар мисоли эртак,
Эртанинг кетидан келиб қолар шом.
Фақат ғафлат ичра ётмагин юрак,
Қайтиб келмас сира бу ёшлик айём.
Пайт келар ваъданинг қиммати қолмас,
Муҳлат бермас у дам тўлган паймона.
Ўтган бир онингни қайтара олмас,
На кўз ёш, на афсус ва на баҳона...

Абдулла ОРИПОВ

عمر اوتیب بارار مثالی ایرتک
ایرته نینگ کیتیدن کیلیب قالار شام
فقط غفلت ایچره یاتماگین یورک
قایتیب کیلماس سیره بو یاشلیک ایام

پیت کیلار وعده نینگ قیمتی قالماس
مهلت بیرماس او دم تولگان پیمانه
اوتگان بیر آنینگنی قیتاره آلماس
نه کوز یاش نه افسوس و نه بهانه

عبدالله عاریپاو

•

Ҳозирги даврдаги тилимиз ўзининг айрим хусусиятлари билан классикларимиз тилидан озроқ фарқ қилса-да, замонавий шоирларимизнинг шеърларини эски ўзбек ёзувида беришда асосан классикларимиз асарларидаги имлони сақлаб қолдик. Албатта, баъзи ўринларда классик имлодан бироз чекинишимиз ҳам мумкин.

Жумҳуриятимизда ўзбек тилида чиқаётган эски ўзбек ёзувидаги газета ва журналларда ҳам баъзи сўзларда имло тафовутлари бор. Бундан буён мутахассис олимларимиз томонидан ҳозирги ўзбек тилимизга хос бўлган, эски ўзбек ёзувининг мукаммал имло қонун-қоидалари, принциплари, келишган ҳолда ишланиб чиқар.

Эски ўзбек ёзувида замонавий шоирларимизнинг шеърларини газетада кейинроқ беришни мўлжаллаган эдик. Лекин газетхонлар талабига биноан, классик ва замонавий шоирларимиз шеърларидан аралаш ҳолда газетада бериб борилади. Ҳозирча имконият даражасида замонавий шоирларимиз шеърларидан эски ўзбек ёзувида намуналар берамиз.

Хаттот С. РАФИДДИНОВ

КИТОБХОНЛАР СЪЕЗДИ

Ўтган куни Тошкентда республика Китобсеварлар жамиятининг IV съезди бўлиб ўтди. Ўтган беш йилликда қилинган ишларнинг натижалари ҳамда китоб тарғиботи ишидаги долзарб масалалар ҳақида жамият раиси, Ўзбекистон Ёзувчилар уюшмаси ҳайъатининг биринчи котиби О. Ёқубов маърузаси тингланди. Съезд жамият фаолиятидаги ютуқ ва камчиликларни сарҳисоб қилди, истиқбол режалари белгилаб олинди. Съезд делегатларининг таклифига биноан республика Китобсеварлар жамиятининг номи ўзгартирилиб, республика «Китобхон» жамияти деб аталадиган бўлди. Жамият правлениесининг бўлиб ўтган ташкилий пленумида Ўзбекистон халқ ёзувчиси Ҳамид Ғулом «Китобхон» жамияти правлениесининг раиси этиб сайланди. Съезд ишида Ўзбекистон Компартияси Марказий Комитетининг секретари Ж. Ҳамидов иштирок этди.

Мухбиримиз жамият раисининг биринчи ўринбосари Ғулом ПЎЛАТОВга мурожаат қилиб, анжуман сабоқлари хусусида сўзлаб беришни илтимос қилди.

— Съездда жамият ташкилотлари фаолиятига боғлиқ масалалар атрофлича муҳокама этилди, — деди Ғ. Пўлатов. — Сўзга чиққан нотиқлар китобни тарғиб қилишдан манфаатдор ташкилотлар ишини янада яхшилаш учун жамоат ташкилотлари, ижодий союзлар билан мустаҳкам алоқа ўрнатиш зарурлигини таъкидладилар.

Жамиятимизнинг асосий вазифаси китобни тарғиб қилиш, уни халқ орасида кенг тарқатиш ва китобдан фойдаланиш ишларини юксак даражага кўтаришга ҳисса қўшишдан, одамларда адабиётга меҳр ва иштиёқ уйғотишдан иборат. Чунки китоб ижтимоий онгни шакллантиришда муҳим воситалардан ҳисобланади. Айниқса, фикр ва шахс эркинлигига кенг йўл очилган бугунги кунда совет кишисининг маърифатга бўлган эҳтиёжини ҳар томонлама қондириш катта аҳамиятга эга. Биз шуни ҳисобга олиб ўтган давр ичида 37 минг марта китобхонлар конференцияси ўтказдик. Фан ва маданият арбоблари, адабиётчилар билан ижодий мулоқотлар ташкил қилдик. 69 минг оммавий чиқишлар, оғзаки тарғибот тадбирлари уюштирдик. Кутубхоналар билан ҳамкорликда клубларда, дала шийпонларида, фермаларда, ўқув заллари ва ётоқхоналарда 17 минг расмли китоблар кўргазмасини намойиш этдик. Шоир ва ёзувчиларимиз иштирокида 36 мингдан ортиқроқ учрашув ўтказдик.

Республикамиз китобсеварлари китоб савдоси ташкилотларига нашриётларнинг тематик планлари асосида буюртмалар қабул қилишни ташкил этишда, китоб чоп қилишда ўқувчиларнинг фикрини аниқлашда яқиндан ёрдам бермоқдалар. Шу мақсадда жойларда 1200 дан ортиқроқ ижтимоий-сиёсий ва илмий техника адабиётларига олдиндан буюртма қабул қилиш жойлари ташкил қилинди. Шунингдек, ҳамюртларимиз хизмат қилаётган ҳарбий қисмларга оталиқ ёрдами сифатида 900 минг нусхадан зиёд китоб тўплаб, жўнатилди.

Жамиятимиз аъзолари «Меҳр-шафқат кўрсатиш» ҳаракатида ҳам фаол иштирок этмоқдалар. Улар уруш ва меҳнат ветеранларига, гўдаклигидан оғир дардга чалиниб, тўшакка михланиб қолганларга, байналмилалчи жангчиларга ҳар жиҳатдан маънавий кўмак бермоқдалар.

Республика Ёзувчилар уюшмасининг 600 дан зиёд аъзоси бор. Уларни узлуксиз равишда халқ оммаси билан жонли мулоқотга жалб этиш фойдадан холи бўлмайди.

Биз мамлакат ва жаҳон адабиёти билан бирга миллий адабиётимизни ҳам кенг тарғиб қилишимиз лозим. Лекин ҳозир бунинг учун катта имкониятлар очилган бўлишига қарамасдан, биз улардан тўла-тўкис фойдалана олмаяпмиз. Ўзбек адабиётининг сталинизм қурбони бўлган Абдулла Қодирий, Усмон Носир, Чўлпон ва Фитрат каби йирик адиблари ижодий мероси билан китобхонлар оммасини яқиндан таништириш борасида жуда оз иш қиляпмиз. Ҳолбуки, давр биздан ташаббускор бўлишни, ўз ишимизга жиддий ёндашмоғимизни талаб этмоқда. Бунинг учун марказда, область ва районларда тўпланган илғор тажрибаларни оммавийлаштиришимиз, эскича иш услубларидан батамом форил бўлмоғимиз шарт.

Бугунги кунда республикамизда 720 та китобхонлар клуби ишлаб турибди. Яқин йилларгача қишлоқларимизда бундай клублар қарийб йўқ эди. Эндиликда уларнинг сони 384 тадан ортиқроқдир. Биз улардан халқ онгини шакллантиришда, одамларнинг дидини ва мутолаа маданиятини ошириш йўлида самарали фойдаланмоғимиз керак.

Ишимиз матбуот органлари, ижодий уюшмалар билан ҳамкорликда бўлишни тақозо этади. Шунга кўра Ўзбекистон телевидениеси ходимларидан бир илтимосимиз бор. Улар телетомошабинларнинг жуда кўпчилиги кўрадиган «Ахборот» хабарномасида адабиёт янгиликларини тарғиб қилиш учун бир неча дақиқа вақт ажратсалар, беҳад мамнун бўлардик.

Китоб инсоннинг маънавий камолотга эришишида беқиёс қудратли воситадир. Бугунги қайта қуриш замонида унинг аҳамияти ҳар қачонгидан ошиб бормоқда. Биз барчани ана шу маънавий бойликдан баҳраманд этиш учун куч-ғайратимизни аямаймиз.

Т. ДОЛИЕВ

Раҳим Мажидович ҚОРИЕВ

Ўзбек совет маданияти оғир жудоликка учради. Таниқли жамоат арбоби, республикада театр санъатининг ташкилотчиларидан бири, 1930 йилдан КПСС аъзоси Раҳим Мажидович Қориев 84 ёшида вафот этди.

Р. М. Қориев 1905 йил 31 декабрда Тошкент шаҳрида туғилди. 1931 йилда Москва халқ хўжалик институтини, 1952 йилда А. Островский номидаги Тошкент театр-рассомчилик институтини тугатди. Урушгача бўлган даврда Ўзбекистон ССР Халқ комиссарлари совети ҳузуридаги санъат ишлари бошқармаси бошлиғининг ўринбосари, айни вақтда опера ва балет театрининг директори бўлиб ишлади. Улуғ Ватан уруши йилларида Р. М. Қориев Қизил Армия сафларида сиёсий иш билан шуғулланди.

Армиядан қайтиб келганидан кейин Р. М. Қориев Навоий номли опера ва балет театрининг равнақи учун кўп куч ва меҳнат сарфлади. У кўп йиллар мобайнида шу театрга раҳбарлик қилди.

Р. М. Қориев Ўзбекистон ССР Маданият министрлигининг санъат бош бошқармасига, шунингдек, Ўзбек давлат филармониясига бошчилик қилди. 1962 йилда у Ўзбекистон театр жамияти раисининг ўринбосари этиб сайланди. 1985 йилга қадар шу лавозимда узлуксиз ишлади.

Р. М. Қориев маданият муаммоларини, унинг сирларини санъатга ва санъатдаги халқ анъаналарига хизмат қилдириш лозимлигини пухта уқиб олган жамоат арбоби эди. Р. М. Қориев коммунист, маданий қурилишнинг йирик ташкилотчиси сифатида ўзининг бутун бой тажрибаси ва билимини меҳнаткашларни, айниқса ёшларни маънавий жиҳатдан тарбиялашдек олижаноб ишга сарфлади.

Р. М. Қориевнинг хизматлари Меҳнат Қизил байроқ ордени, иккита «Ҳурмат белгиси» ордени, медаллар билан тақдирланди. У «Ўзбекистон ССРда хизмат кўрсатган санъат арбоби» ва «Қорақалпоғистон АССРда хизмат кўрсатган санъат арбоби» фахрий унвонларига мушарраф бўлган, Ўзбекистон ССР ва бошқа қардош республикалар Олий Советлари Президиумларининг Фахрий ёрлиқлари билан мукофотланган.

Раҳим Мажидович Қориевнинг ёрқин хотираси қалбимизда ҳамиша сақланади.

И. А. Каримов, Д. Д. Берков, П. В. Догонкин, А. С. Ефимов, М. И. Иброҳимов, Ғ. Ҳ. Қодиров, Ш. З. Камолхўжаев, М. М. Мирқосимов, Ж. Ҳ. Ҳамидов, Ҳ. А. Алимова, И. Ҳ. Жўрабеков, С. У. Султонова, Р. Ғ. Ғуломов, Ў. Р. Умарбеков, А. Х. Жабборов, М. Қаюмов, Э. Ш. Солиҳов, О. Ёқубов, С. Эшонтўраева, Ҳ. Носирова, Тамарахоним, Уйғун, Комил Яшин.

Қутлаймиз!

Жалол ИКРОМИЙ — 80 ЁШДА

Ҳурматли Жалол Икромий!

Ўзбекистон ССР Ёзувчилари уюшмаси ҳайъати, тожик адабиёти кенгаши, кўп минг сонли Ўзбекистондаги мухлисларингиз Сизни қутлуғ саксон ёшга тўлган кунингиз билан чин дилдан муборакбод этади.

Сиз икки тилда сўзловчи, тарихи, маданияти дунёга таниқ бир халқнинг устоз ёзувчиси сифатида аллақачон меҳримизни қозонгансиз. Фақат бу эмас, ёзган асарларингизда ўзбек билан тожик халқининг азалий дўстлигини улуғлаб келаяпсиз. Устоз С. Айний мактабининг давомчиси, унинг садоқатли шогирди сифатида қадимий Бухорони, унинг заҳматкаш халқини дунёга танитдингиз.

Сизни ўзбек китобхонлари моҳир ҳикоянавис, драматург, катта мактаб яратган романнавис сифатида яхши билади. Ардоқлайди. «Шоди», «Олов қизи», «Бухоронинг ўн икки дарвозаси», «Қора қузғунлар» каби романларингиз Ўзбекистонда машҳуру манзур эканлиги ҳаммага маълум. Сизнинг қаламингизга мансуб асарлар рус ва қардош тилларга қайта-қайта таржима қилиниши, фақат тожик адабиёти учун эмас, балки ўзбек ёзувчилари учун ҳам ифтихор туйғусини уйғотади.

Азиз бирадаримиз Жалол Икромий!

Асарларингизни, таржималарингизни санаб ўтадиган бўлсак, каттакон рўйхат тузишга тўғри келади. Биз фақат эслатиб ўтмоқчимизки, тарихингиз боғлиқ бўлган Бухоро вилоятига бағишланган асарларингиз:—булғор, румин, мўғул, корейс, хитой, поляк, вьетнам, ҳинд, афғон, араб, эрон китобхонларининг адабий мулкига айланган. Исми-шарифингиз эса дунёдаги жуда кўп қўлланмаларда, луғатларда қайд этилган.

Ижодингиз билан бир қаторда Сизнинг ўзбек ёзувчилари билан бўлган дўстона алоқангиз ҳам таҳсинга лойиқдир. А. Қодирий, А. Қаҳҳор, Ғ. Ғулом билан ижодий суҳбатларингиз, буюкларимиз Чўлпон, Фитратларни катта эътиқод билан тилга олишингиз ҳар бир зиёли китобхонни қувонтиради.

Сиз Тожикистон халқ ёзувчиси, Рудакий номидаги республика Давлат мукофоти лауреати унвонига биринчилар қатори сазовор бўлдингиз. Қатор орден ва медаллар билан тақдирландингиз.

Қутлуғ айёмда Сизга узоқ умр, тани соғлиқ, янги орзуларнинг амалга ошишида бақувват имон тилаймиз.

ЎЗБЕКИСТОН ЁЗУВЧИЛАРИ УЮШМАСИ ҲАЙЪАТИ, ТОЖИК АДАБИЁТИ КЕНГАШИ

МАКТАБДА ҚЎҒИРЧОҚ ТЕАТРИ

Сурхондарё область Олтинсой районидаги 39-ўрта мактаб қошида ташкил этилган қўғирчоқ театри Тошкентда бўлиб ўтган қўғирчоқ театрлари конкурсида иштирок этиб, олдинги ўринлардан бирини олиб қайтганди. Унинг репертуарида «Нон ушоғи», «Адолат», «Саъдулланинг тақдири» «Вақт қароқчилари» каби қизиқарли спектакллар бор. Театр коллективи «Чинорбулоқ» пионерлар лагерида ўз спектаклларини намойиш этди.

Қ. АБДУЖАЛИЛОВ

ОРОЛ: НАЖОТ ИЗЛАБ

4—12 сентябрь кунлари Тошкент, Нукус ва Урганч шаҳарларида Оролни асраш комитети ва Совет Тинчлик комитетининг Ўзбекистон бўлими ташаббуси билан Орол ҳаракатининг навбатдаги кенгаши бўлиб ўтади. Мухбиримиз Ўзбекистон Ёзувчилар уюшмаси ҳузуридаги Орол комитети раиси Пирмат ШЕРМУҲАМЕДОВ билан шу анжуман тадбирлари хусусида суҳбатлашди.

— Сўнгги 2-3 йил мобайнида Орол тақдирига бағишланган анжуман ва учрашувлар, экспедициялар тез-тез бўлаётир. Яқиндагина ҳам Байкал ҳаракатининг Арманистон ва Қозоғистонда бўлиб ўтган Севан ва Балхаш учрашувлари чоғида Орол денгизини асраш жонкуярлари Халқаро Байкал ҳаракатига қўшилиб, жаҳондаги тақдирдош кўллар иттифоқига асос солишган эди. Албатта бу урунишлар эзгуликнинг, она замин тақдири учун безовталикнинг ўзига хос акссадоси! Аммо бугун бу урунишлардан, мунозараю мажлисбозликлардан қандай натижа чиқаётир деган савол ҳам кўпчиликни ўйлантирмоқда.

— Дарҳақиқат, Орол тақдирига доир янги анжуман бўсағасида биз бундай саволлардан кўз юмолмаймиз. Негаки, қанчадан-қанча адиблар ва олимларни чорлаб, учрашувлар, анжуманлар уюштирилса, бутун жаҳонга довруғ таратилиб қарорлар қабул қилинса-ю, ундан бирор натижа чимаса, бу — ўша йиғину-анжуманлар даражасидаги, шовшув кўтариб қарор қабул қилган ташкилотлар даражасидаги бебурдликдан бошқа нарса эмас. Биз Оролнинг қуришига олиб келган тадбирлар мисолида афғон сари қўшин тортиш сингари Иттифоқ даражасидаги ҳам сиёсий, ҳам иқтисодий, ҳам маънавий калтабинлик намунасини кўрган бўлсак, Оролни асраймиз дея чиқарган қароримизни ҳавойи-хаёллар асосига қурганлигимиз мисолида ҳам айнан ўша олий даражадаги субутсизликнинг гувоҳи бўлиб турибмиз. Гарчи жамоатчиликнинг қаттиқ талаби билан қабул қилинган бу қарор Оролбўйидаги вазият ҳақиқатдан ҳам таҳликали эканлигини расман тан олиб, бизни шунга қадар бўлиб турган ҳар хил таънаю дашномалардан қутқарган бўлса ҳам.

Шундай экан, Оролга доир яна бир дабдабабозликдан не наф деб сўрашингиз мумкин. Халқимизда ноумид шайтон, деган гап бор. Қолаверса, биз навбатдаги учрашувимизда айнан юқорида айтиб ўтилган мантиқсизликлар, Оролни асраймиз деб жамоатчиликни чалғитаётган идораларнинг кирдикорлари хусусида кескин фикр юритмоқчимиз. Шу билан бирга Орол ҳақидаги қарорнинг бир ёқлама чиқишига бевосита дахлдор бўлган — бир вақтлар денгизнинг ўлимини тайин этган ва эндиликда уни қутқазамиз деб риёкорлик қилаётган собиқ сув хўжалиги министрлигининг мутасаддилари қилмишини жамоатчиликка ошкора маълум қилмоқчимиз.

— Улардан биронтаси жавобгарликка тортилдими!

— Навбатдаги анжуманда шу масала ҳам кун тартибида турибди. Шу пайтга қадар гарчи айбдорлар ҳам, уларнинг қилмишлари ҳам маълум бўлса-да, бизнинг қўлимизда уларни жавобгарликка тортиш имконини берувчи аниқ ҳужжатлар йўқ эди. Ўзингизга маълум «Новый мир» журналининг шу йилги 5-сонида таниқли публицист Василий Селюнин бу масалага ойдинлик киритди. Аниқ ҳужжатлар асосида Оролнинг қуришига бевосита дахлдор бўлган кишилар ва ташкилотларни номма-ном кўрсатиб берди. Комитетимизнинг ҳуқуқ комиссияси ҳозир Орол билан боғлиқ жиноят ҳақидаги масалани тегишли суд идораларига ҳавола этиш билан шуғулланмоқда.

— Оролга доир янги кенгашда қандай тадбирлар кўзда тутилган! Унда кимлар қатнашиш истагини билдирди!

— Анжуман республика Киночилар уйида ўз ишини бошлайди. 5 сентябрь куни унинг қатнашчилари Нукус шаҳрига йўл оладилар, бу ердаги саломатлик марказининг очилишида иштирок этадилар. Шу куни ЎзФА Қорақалпоғистон филиалида Орол сув иншоотлари қурилиш бошқармаси мутахассислари иштирокида давра суҳбати ҳам бўлиб ўтади. Орол денгизининг экологик фалокатга юз тутган барча районларида, Мўйноқда, Тахтакўпир, Қораўзак ва Ленинобод районларида ҳам Орол учрашувлари давом этади. Шунингдек, кенгаш қатнашчилари жон талвасасидаги денгиз ва унинг атрофидаги экстремал шароитларда яшаётган кишиларнинг ҳаёти билан танишадилар. Мўйноқ шаҳрида ҳам Орол учрашувининг давра суҳбатларидан бирини ўтказиш кўзда тутилмоқда.

Бундан ташқари, шу кунлари Орол фонди ҳисобидан қуриладиган оналар ва болалар саломатлик комплексига пойдевор қўйиб, Амударё районидаги «Ленинизм» колхозида Орол боғига асос солиш ниятимиз ҳам бор. Шундан сўнг кенгаш иши Хоразм воҳасига кўчади. Хева шаҳрида Амударё ҳавзаси сув хўжалиги бошқармаси мутахассислари иштирокида «Ерларнинг шўрланиши ва тарихий ёдгорликларнинг тақдири» мавзуида мунозара бўлиб ўтади. Хеванинг бетакрор меъморчилик обидаларига таҳдид солаётган Тошовуз канали ва Туямўйин сув омбори билан танишилади. Кенгаш 12 сентябрь куни Тошкентда катта фикр алмашув ва матбуот конференцияси билан ўз ишини якунлайди.

Энди унинг қатнашчиларига келсак, жуда кўплаб таниқли олимлар, мутахассислар, ёзувчилар анжуманда иштирок этиш истагини билдирдилар. Улар орасида СССР халқ депутатлари, академиклар А. Яншин, В. Тихонов, В. Котляков, А. Сидоренко, В. Виноградов, А. Монин, қозоғистонлик олим А. Турсунов, шоир М. Шаханов, шунингдек, «Орол—88» экспедицияси ҳамда Москвадаги Бутуниттифоқ Орол бюроси аъзолари, иттифоқдош республикаларда чиқадиган болалар ва ўсмирлар нашрларининг муҳаррирлари, АҚШ, Швеция, ГФР ва бошқа мамлакатларнинг адиблари ва олимлари ҳам бор.

— Улар иштирокида Оролга доир қандай долзарб масалалар муҳокама қилинади!

— Маълумки, бу йил Оролга бир қатра ҳам сув тушмади. Иккинчидан, нафақат Оролга сув қуйиш, ҳатто Оролбўйидаги аҳолини ичимлик сув билан таъминлашнинг ўзи ҳам ғоят ташвишли масала бўлиб турибди. Бунинг оқибатида экологик фалокат зонасида аҳоли ўртасида хатарли касалликлар авж олиб кетаётир. Ҳозир қурилаётган Туямўйин — Нукус сув йўли муаммони ҳал этолмайди. Сабаби, Туямўйиндаги сувнинг ўзи ичишга яроқсиз. Яқинда СССР соғлиқни сақлаш министри Е. Чазов Нукусда бўлганида Султон Увайс тоғ тагидаги ичимлик сув манбаини тезроқ ишга тушириш масаласини қўйди.

Ниҳоят, Оролбўйи аллақачон экологик фалокат зонаси деб эълон қилиниши ва ҳукумат томонидан тиббий, озиқ-овқат, моддий ресурслар, уй-жой ва бошқа шошилинч ёрдамлар ташкил этилиши зарур эди. Биз Оролга доир кенгашимизда мана шу масалалар ҳақида батафсил фикрлашиб олмоқчимиз.

Суҳбатни М. АБДУЛЛАЕВ олиб борди

ТАБОБАТ ХАЗИНАСИ ДУРДОНАЛАРИ

ЎзФА Шарқшунослик институтининг илмий ходими, шоир ва таржимон Маҳмуд Ҳасанов турли даврларда яшаб, ижод этган адибларнинг асарларини ўзбек тилига таржима қилиб «Табобат хазинаси дурдоналаридан» тўпламини дунёга келтирди. Китобни «Медицина» нашриёти чоп этди.

Бу китобда инсон саломатлиги, касалликларни бартараф қилиш борасидаги, ўтган замон илм равнақи ҳақидаги фикрлар наср ва назмда баён этилганки, уларни ҳам адабиёт, ҳам табобат мухлислари қизиқиб ўқимоқдалар.

Табобат илми дурдоналаридан бири шоир Абу Исҳоқ Фахриддин Ҳалложнинг «Канз ал-иштаҳо» («Иштаҳалар хазинаси») асари ҳам тўпламдан муносиб ўрин олган. Мазкур асарда тан сиҳатлиги муҳофазаси, табиатни сақлаш, эъзозлаш борасида сўз юритилади.

XVI асрнинг кўзга кўринган шоир ва табиби Юсуфий ибн Муҳаммад ибн Юсуф ат-табиб ал-Ҳаравийнинг «Қасида дар ҳифзи сиҳат» («Соғлиқни сақлаш ҳақида қасида»), Муҳаммад Ҳусайннинг «Маҳзан ал-адвийа» («Даволар хазинаси»), булардан ташқари, «Жовидони хирад» («Боқий ақл-идрок»), «Фавокиҳ ал-жуласо» («Дўст боғининг мевалари») каби ахлоқ ва одоб масалалари, табобат жумбоқларига бағишланган ҳикоятлар, ҳикматлар таржимаси ҳам китобдан жой олган.

Ҳикоят ва ҳикматларда одамларнинг тўғри овқатланиши, парҳез, кўп емакнинг зарари, кам-кам тановулнинг афзаллиги ҳақидаги ҳозирда ҳам катта аҳамият касб этувчи фикрлар баён қилинган.

Арастунинг Искандар Зулқарнайнга бағишланган «Ўн насиҳат» асари ва, ниҳоят, номаълум шоирнинг табобатга оид фикрлари, назмда баён этилган тиббий муолажалари алоҳида эътиборга моликдир.

Маҳмуд Ҳасанов (Ҳасаний) тадқиқотчи олим, билимдон шарқшунос бўлибгина қолмасдан, эҳтиросли шоир ҳамдир. Бу хусусиятлар мазкур тўпламдан ўрин олган «Ҳикматлар гулдастаси» тўртликлар туркумида ўз ифодасини топган.

«Махзан ал-адвийа» («Даволар хазинаси») китоби аввал Хуросонда яшаб, кейинроқ Шерозга бориб қолган Муҳаммад Ҳусайн номи билан машҳур бўлган табиб, истеъдодли олим Мир Муҳаммад Ҳусайн ал-Оқилий қаламига мансуб. Муаллифнинг ота-боболари ҳам ном қозонган табиблар бўлганлар. Муҳаммад Ҳусайн «Махзан ал-адвийа»нинг кириш қисмида ёзишига қараганда, унинг худди Ибн Сино китобига ўхшатиб бешта китоб ёзиш нияти бўлган. Бу ниятни амалга ошириш мақсадида у 1759 йили араб тилида бир тиббий асар ёзган ва бу тиббий асарда касалликларни бошдан-оёқ даволаш йўлларини кўрсатган...

Форс тилида ёзилган «Махзан ал-адвийа» эса ўша асарнинг учинчи китоби. У бир муқаддима ва ўн тўрт фаслдан иборат. Унда ҳар бир даво номи алифбе тартибида баён қилинган. Катта ҳажмли бу китобда ўсимлик, маъдан ва ҳайвонлардан ҳосил қилинадиган дорилар бирма-бир санаб ўтилади. Муҳаммад Ҳусайн мазкур асарини ёзиш учун жуда кўп манбалардан фойдаланган. Унда юнон олимлари, яна Ибн Сино, Беруний, Розий, Антокий, Ибн Байтор каби ўнлаб олимларнинг номларини учратиш мумкин. Бундан ташқари, Муҳаммад Ҳусайн ўз даврида ва ундан олдин яшаган табибларнинг фикрларини ҳам жамлаган. Ўзи тажрибадан ўтказган дориларни ҳам кўрсатиб ўтган.

Мажмуадаги яна бир эътиборли таржималардан бири Муҳаммад Солиҳ ибн Қутлуқбийнинг «Рисолаи ҳикмат» китобидан киритилган парчалардир. Унда, масалан, тумов иллати ҳақида шундай дейилади:

«Ҳакимларнинг ёзишича, киши тумов иллатига йўлиқса бунинг сабаби тўрт нарсадир. Биринчиси — совуқ ҳаводан таъсирланиши, иккинчиси — кўкрак шамоллаши, учинчиси — барча аъзонинг бошдан-оёқ шамоллаши, тўртинчиси — қизиб турган ошқозонга совуқ сув, совуқ мевалар ва ичимликларнинг тушиши, бунинг натижасида ошқозон ҳароратининг сўниши.

Тумовнинг тўртта белгиси бор. Биринчиси — юрак безовталанади, иккинчи — йўтал пайдо бўлади, учинчи — баданда ҳарорат кўтарилади, тўртинчи — бош оғрийди.

Тумовдан қутулишнинг йўлларидан бири шуки, сигир сариёғидан бир қошиқ ёки табиатга қараб кўпроқ ҳам олиш мумкин, уч кун ҳар куни эрталаб иситиб, ширмой нон билан ейилади. Мазкур овқат ошқозон ичини мулойимлаштиради, унга ҳарорат бағишлайди, совуқ тер чиқаради ва кўп ўтмай йўтални қолдиради. Агар кўнгил овқат талаб қилса, кўк сигирнинг сутидан, агар у бўлмаса, қайси ранглисининг сути бўлса ҳам бўлаверади, бу сутни қайнатиб, қирқ марта шопириб, сув қўшмаган ҳолда ширмой нонга қўшиб ичилади. Бироқ совутмай қайноқ-қайноқ ичиш керак».

Таржимон ўтмиш шоирларнинг тиббий ҳикматларини жамлаб хайрли ишга қўл урган. Унинг айтишича, бу хамир учидан патир, холос. Уларни алоҳида-алоҳида китоб ҳолида нашр этилса халқимиз учун фойдали бўларди.

Маълумки, бу мажмуа кўп ўқиладиган ва қўлдан қўлга ўтадиган китоб. Унинг муқовасини қалин қилинса, яхши бўларди. Ичидаги расмлар ҳам бир ерга жамланмасдан, маъносига мувофиқ саҳифалараро жойлаштирилиши керак эди...

Китоб, 40 минг нусхада чиқарилган бўлса-да, жуда тез тарқалиб кетди, ноёб нашрга айланиб қолди. Уни кўп нусхада қайта нашр этиш зарур.

Нуржон ЭШОНҚУЛОВА

СЎНГГИ ПОЧТАДАН

Яқинда ўзининг шонли 60 йиллигини нишонлаган «Ленин учқуни» газетасининг навбатдаги сонини ёш мухбирларнинг ўзлари тайёрлашди. Шу йил май ойида ҳам худди шундай бўлган эди. Ёш ижодкорларнинг биринчи газетаси ҳаммага маъқул бўлди. Ўзбекистон ЛКСМ Марказий Комитети бюроси улар бошлаган бу ажойиб ташаббусни маъқуллади. Бундан илҳомланган мухбирлар ижодий изланишда давом этдилар, бир қатор газета ва журналларнинг редакцияларида бўлиб тажриба тўпладилар.

Мана, ниҳоят ёш мухбирларнинг иккинчи газетаси ҳам ўқувчилар қўлига бориб етди. Мухбирларнинг саволларига жавоб қайтарган Ўзбекистон халқ шоири Абдулла Орипов шундай ёзади: «Ҳаёт ҳақиқатини маҳорат билан ёзинг. Шундагина битганларингиз, кишиларга тез етиб боради, сиз уларнинг эътиборига тушасиз. Ишдаги камчиликларимизни рўй-рост, бекитмасдан кўрсатиб бериш керак... Яна бир истак шулки, мухбир одам ўз тилини мукаммал билишдан ташқари бошқа тилларни ҳам ўрганса нур устига нур бўлади. Чунки ўзбеклар орасида халқаро миқёсдаги обрўли журналистлар йўқ. Балки бу камчиликни сизлар йўқотарсиз».

Биз ҳам шу умиддамиз!

Ўзбекистон ССР Маданият министрлиги республикада хизмат кўрсатган артист, Ўзбек давлат филармониясининг етакчи солисти Аҳмаджон Шукуровга отаси

Шукур АЗИЗОВ

вафот этганлиги муносабати билан чуқур таъзия билдиради.

ЁШСИЗ, ЭРИНМАНГ!..

Дунё ўзи бир кам яралган: Иззат Меҳмонни бўйдан сиққан. Аммо муштдеккина бошларига шунча ақл қандай жой бўлган — ҳайронлар қоласиз.

Иззат Меҳмон мактабда ишлаб юрганда ҳийла камтар эдилар. Пенсияга чиқиб ўйлаб кўрсалар, ўта камтарлик манманликдан нишона экан. Буни сездилар-у камтарликдан буткул юз ўгирдилар. ЧСБда, рабфакда олган билимларини, календарь варағидан уққан ҳикматларини халққа етказишга қарор қилдилар. Аввалига тўйларни, йиғинларни, бора-бора ифтору маросимларини ҳам ўзларининг сермазмун лекциялари билан гуллатдилар. Аммо кўп ўтмай маърўза усули панд берди. Ўз фикрларини назмда етказишни ихтиёр этдилар. (Албатта маърўза услубидан буткул юз ўгирмаган ҳолда). Илк ижодлари будир:

Бу қандай гап, бу қандай сўз
Иззат Меҳмон сўрайдур?
Қатламани нечун бизда
Газетага ўрайдур?
Тушунсинлар аҳли хотун,
Ишлатсинлар бошини:
Қорнимизга «отилмасун»
Газетанинг қўрғошини!

Гап кирмаган юракка шеър кириб боради, деганлари тўғри экан. Домла ўз мухлисларига эга бўлди. Ҳатто давраларда, энди гап бошлашлари билан: «Домла, яхшиси, шеърдан ўқинг!» — деган луқмалар пайдо бўлди. Иззат Меҳмон қўшимча масъулият ҳис қилди. Кеча-ю, кундуз изланишда: эски ва янги календарларни титиш ила машғул бўлдилар. Аммо ёзнинг бедаво махлуқи — пашша шоирнинг оромини анча беҳузур қилди. Пашшанинг жабру зулмидан кўнгли вайрон бўлиб, нола қилиб юбордилар:

Пашшани қиринг, дўстлар, пашша бедаво махлуқ.
Ҳайдасанг ҳам кетмайди, бир хира бало махлуқ!
Ғинғиллаб учиб-қўниб, бардошинг айлар синов,
Ракка даво бор, бунга топмадим даво махлуқ.
Емиш мўл жойда ҳозир, исковуч экан бурни,
Чораси бунинг битта — заҳарли ҳаво махлуқ.
Иззато, қилгин чиқим илҳом париси васли чун,
Дихлофос олгин сотиб, шу чора раво махлуқ.

Домла атрофга боқса, инсоннинг душманлари нафақат пашша, бир қанча ҳашоратлар ҳам экан. Масалан, қурт чиройли олмани бир пул қилади: кейин минг мақта — харидор қиё боқмайди. Ёки олақарға: қоп-қорайиб пишиб турган гилосларни қилади расво, ҳайдасанг, бир айланиб яна пайдо!

Қаламни кўмакка чақирдилар: қатор туркум шеърлар дунёга келди.

Яхшининг душмани кўп бўлади-да! Иззат Меҳмоннинг обрўйи ортган сари, ғанимлари кўпайиб қолди: «Э, яна ўша шеърми? Бас қилинг насиҳатгўйликни!» — деган хитоблар пайдо бўлди. Албатта, бу шоирнинг талантини кўролмаган душманларининг иши эди.

Иззат Меҳмон аламини қаламдан олди. Ўз ижод намуналари ила район газетасини «ўқ»қа тута бошлади. Бир-иккита долзарб темадаги шеърлари газетада босилиб чиқди. Домла янада салобат билан юрадиган бўлди. Аммо кўп ўтмай газета редактори ҳам Иззат Меҳмонни кўролмай қолди: «Домла, қанча пенсия оласиз? Пенсияни чайнаб еб ётаверсангиз нима қилади?» — деди безрайиб.

«Ижодкор ҳамма даврда хор ўлган», дея кўнгилларидан ўтказиб қўлларига туфладилар. Шеърларини область газетасига юборишни мақбул кўрдилар. Бир ой ўтиб жавоб хати олдилар:

«Ҳурматли Иззат Меҳмон!
Шеърларингизни олдик. Ҳийла дуруст. Аммо сиз кўп ўқишингиз, ўз устингизда кўп ишлашингиз керак. Шеърларингизни бизга юборишдан олдин, ўқитувчингизга кўрсатинг, фикрини олинг, ёки адабиётчилар тўгарагида муҳокама қилдиринг. Уларнинг фикрлари асосида қайта-қайта ишланг. Ёшсиз, ёзишдан, ишлашдан эринманг.
Сизга омад тилаб, Қоплон Чақмоқ.»

Хатни ўқиб Иззат Меҳмоннинг тепа сочи тикка бўлди. Кўп ўйлади, изланди, ниҳоят болаларга шеър ёзди:

Йўл четида пахталар
Тўкилиб-сочилиб ётади.
Нега бизнинг болалар,
Уни термай ўтади?
Сиёғочда муштоқдир,
Пионернинг постлари,
Териб унга солади,
Пахтакорнинг дўстлари!

Тўғри-да, бола «Бас қилинг!» демайди. Шеър дегани шунақа бўларкан-да, деб ёдлаб ҳам олаверади.

Ҳой болалар, болалар,
Эрталаб сув кечманглар.
Чанқасангиз туш пайти,
Ариқдан сув ичманглар!
Чунки ариқ сувида
Қаттол микроб бўлади,
Кимки уни ютворса,
Қорни шишиб ўлади!

Қаранг, қандай долзарб мавзудаги шеърлар! Тарбиявий аҳамиятини айтинг! Аммо олдингдан оққа ариқнинг қадри бўлмас экан: болалар ҳам айниди. Шоирни кўришлари билан: «Ана, Шеър домла келяпти!» деб қочадиган одат чиқаришди. Боғчада бўлса йиғлоқи болаларни: «Жим бўл! Бўлмаса, Шеър домлани чақираман!» — деб қўрқитадиган бўлишди.

Шипга қараб ўй суришлар, кузатишлар ўз самарасини берди. Шоир ҳақиқатнинг тубига етди: Боланинг ўзига шеър ўқиб уни тарбиялаб бўлмас экан! Тарбияни аввало унинг онасидан бошламоқ даркор!

Иззат Меҳмон болали оналар шоирига айланди!

Бу ёғи нима бўлади, ҳозирча бизга қоронғу.

Саид АНВАР

Аҳмад ТОШХУЖАЕВ

ҒАРОЙИБ САЁҲАТ

— Айт, таътилинг ўтди
қандай,
Поход қилдинг қаерга?
— Чиқиб кетдим
Магеллландай
Дунё бўйлаб сайрга!

Ҳиндистонга бориб,
шартта
Ё эртаси, ё индини —
Икки қават уйдай катта
Филни от қилиб миндим.

Сўнг икки кун
Кездим ташна
Чўнг Саҳройи Кабирни.
Сўрайвергил мендан, ошна,
Матонатни, сабрни!

Лондонда-чи,
Қолдим ҳайрон
Шаҳар узра туманга.
Париж. Эйфель
минордан
Қўрқиб боқдим тубанга.

Йўлни бурдим
Шу замони
Атлантика наҳрига:
Америка — бир томони,
Бир томони — Африка!

Амазонка дарёсида
Ғужғон ўйнар тимсоҳлар.
Тинмай ўлжа талашаркан
Бу улкан қурумсоқлар!

Чакалакзор жунгли бўйлаб
Таралар сирли унлар.
Шохдан шохга
Сакрар ўйнаб
Қўли дароз маймунлар.

Шундоқ ўтди мароқли ёз,
Қир-у, дала, боғларда.
Билсанг, кезмоқ
қандайин соз
Оқ қалпоқли тоғларда.

Доим ўзни бардам сезиб,
Оёқ-қўлим толмади.
Ер шарини чиқдим кезиб,
Бирор бурчи қолмади.

— Ота-онанг ишонмас-ку
На осмонга, на ерга.
Қандай қўйиб юборишди
Шундай узоқ сайрга?

— Бунинг йўли жуда осон,
Йиғиб сабру-тоқатни,
Кўриш керак, эҳ,
ошнажон,
«Оламга саёҳат»ни!..

Аркадий ХАЙТ

БОШ ВАЗИР

Қуёш аста бота бошлади. Сўфи баланд минора устида қалдироқ овоз билан қироат қиларди. Унинг бундай жаранг чақириқлари гулларга бурканган саройга ҳам эшитилди.

Буюк султон оппоқ соқолини сийпаб, секин бош вазирига қаради. Вазир қўлини кўксига қўйиб, сўз бошлади:

— Султоним, ғазнамизни тўлдириш йўлини топдим. Мен сўйлай, сиз тингланг. Менимча, — вазир иккинчи қўлини ҳам кўксига қўйдида, сўзда давом этди. — Менимча, ҳарамингиздагиларни ишдан бўшатиш керак.

Султон ўрнидан туриб кетди:

— Нима?! — деди важоҳат билан.

— Тўхтанг, султоним. Ғазабингиз келмасин. Сўзларимни охиригача тингланг. Ўзингиз яхши биласиз, ғазнамиз бўм-бўш, оч қолган халойиқ қўзғолон кўтариш арафасида. Ҳарамингизга эса қанча минглаб пул кетаётганини бир ҳисоблаб кўрайлик-а...

Вазир султоннинг олдига секингина оқ қоғозни суриб қўйди ва ҳисобни бошлади.

— Ҳар куни у ерга мевалар, турли шарбатлар, ҳолвалар келтирилади. Бундан ташқари кийим-кечак, зебу зийнатлар, ҳориждан келтирилган турли муаттар атирлар... Мен у ердаги хизматкорлар ҳақида ҳали тўхталмадим. Бу пулларга биз қаролларингизни бир ой боқишимиз мумкин.

Султон қоғозга ишонқирамай назар ташлади-да, вазирига юзланди.

— Бир ой?

— Ҳа, олампаноҳ. Бир ой ва икки кун.

Султон дўмбоқ бармоқлари билан гарданини қашиди.

ДЎСТЛАРИМИЗ КУЛГИСИ

— Билмадим... Бунинг ҳаммаси кутилмаган янгилик бўлди. Халқ бизни нотўғри тушунадими, деб қўрқамандa. Улар шоҳимиз «бўшбаёв экан», деб ўйлашмайдими?

— Нималар деяпсиз, олампаноҳ! Халқ сизни камолот ёшидаги, куч-қувватга тўлган эркак эканлигингизни яхши билади. Ўйлаб кўринг, султоним, шу ҳарам сизга жуда зарурми? Мана қаранг... — Вазир чўнтагидан иккинчи қоғозни олиб, султоннинг олдига қўйди: — Ҳозирги рўйхат бўйича у ерда 120 та тутқун қиз бор. Сиз жуда бақувватсиз, лекин айтинг-чи, хотинларингиз олдига неча марта кирасиз? Бир ойда бир марта. Тортишманг, ҳаммасини сўраб, билдим... Бошқача қилиб айтганда, бир йилда 12 маротаба. Демак, суюкли хотинларингизни ҳар бирига эркалашларингиз ўн йилда бир мартадан насиб этаркан.

— Бу камми? — хафа бўлиб сўради султон.

— Йўқ, йўқ, қуёшим! Сизнинг ташрифингиз оз бўлса ҳам барибир оллонинг совғаси. Шундай бўлса ҳам 120 таси кўплик қилади. Келинг, бешта қолдирайлик. Э, борингки, ўнта қолдирамиз...

— Ҳорижликлар гап қилишмасмикин?

— Э, худойим, уларнинг гапи билан бизнинг нима ишимиз бор! Нега энди биз ҳадеб улардан ўрганишимиз керак. Ваҳоланки, биз энг буюк давлатмиз-ку!

— Жуда тўғри, энг буюк! Ахир, ҳарамсиз қанақа қилиб буюк бўламиз?

— Нега энди ҳарамсиз? Ҳарам бўлсин, лекин кичкинагина. Имкониятига қараб дейсизми...

Султон ҳаёлга чўмиб шафтолидан бир тишлади-да, уни яна жойига қўйди.

— Ҳа, тўғрисини айтсам, буни сендан кутмагандим. Нима қилганда ҳам дорилфунунни тугатган ёш авлодсан-да. Мен солиқ тўлашнинг янги усулини ёхуд каттароқ уруш тўғрисидаги фикрни айтасан, деб ўйлагандим.

— Султоним, қанақанги уруш? Халқ ниҳоятда эзилган.

— Халқ! Халқ! — ғазабланди султон. — Халқ — бу мен, тушуняпсанми? Шунинг учун мен ҳеч нимани ўзгартирмай иқтисодий томондан ҳам буюк бўлишим керак. Сен эса қандайдир бўлмағур, икир-чикирларни олдимга рўкач қиласан... Майли, қоғозларни қолдир, мен кўриб қўярман.

Бош вазир эгилиб, қўлларини кўксига қўйиб, хонадан аста чиқиб кетди. Султон ёпилган эшикка ғазаб билан қаради.

— Гўдак! Ўйлаб топганини қаранг, ҳарамни ёпайликмиш! Буларга эрк берсанг, бошингга ўтириб олишади! Бугун ҳарамни ёпай, эртага эса саройдан ўзимни ҳайдашади. Йўқ! Ҳарам — бу асосий нарса. Табаррук жойларга биз тил текиздирмаймиз. Ҳеч ким бундай қилолмайди!

Эртасига ҳарамда янги ходим пайдо бўлди. Саройдаги мишмишларга қараганда, янги ходимнинг афт-ангори худди султоннинг вазирига ўхшармиш.

Русчадан Д. ЖАЛОЛОВ таржимаси

МИТТИ ҲАЖВИЯЛАР

ФОЖИА

Ёмғир шиддат билан ёға бошлади. Сочлари оқ она момоқалдироқдан қўрқиб, кўзлари қинидан чиққудек ўзини ҳар тарафга ураётган бузоқнинг арқонини бўшатди-да, оғил тарафга етаклади. Қора булут қоплаган кўкда яна момақалдироқ гумбурлади. Бузоқ шаталоқ отиб, онани судраб кетди. Она лойга тайғаниб йиқилди. Бир четга учиб тушган калишини топиб кийди-да, ариққа бориб қўлларини ювди.

«Савил қолгур, кичкина бўлса ҳам одамга куч бермайди-я», — деб жавради у ўзига-ўзи.

— Арқонни қўйиб юбормайсизми? Сиз бўлсангиз, югуриб кетаётса ҳам арқонни қўймайсиз, — деразани очиб бақирди ўғли (у шаҳарда институтда ўқир, яқинда қишлоққа дам олишга келганди). — Боядан буён қараб туриб кулгим қистайди. Бузоқ сизни моладай судраб бораяпти-ю, сиз бўлсангиз арқонни қўймайсиз. Ахир, бузоқ сиздан кучли-да.

У ҳайвон-да, сизга жони ачирмиди?

— Ичкарига кир! Шамоллаб қоласан, — деди она.

Йигит деразани маҳкам ёпди-да, ғунғиллади:

«Гапни қаранг! Қаҳратон қишда шамолламаган одам ёз ёмғирида шамоллар эмиш. Гапда мантиқ бўлиши керак. Бу қишлоқ одамлари қачон тўғри гапираркан-а».

У бир оздан сўнг яна дераза ёнига келиб ҳовлига қаради. Ёмғир янада кучлироқ ёғарди. Она ҳамон ёмғирда ивиб-ивирсиб юрарди. Оғил ёнида турган тезаклар устига бир парча шолча ёпди, тандир устига қандайдир сувқоғозни ёпиб, четларига ғишт бостириб қўйди. Сўнг ёнғоқ дарахтининг остида юрган курк товуқни катак томонга ҳайдай бошлади, лекин у жўжаларининг орқасидан эргашмаётганини кўриб орқага қайтаверарди. Она бир жўжани қувиб бораётиб, ариққа тушди, устибоши сувга бўкди. Йигит буни кўриб кулиб юборди:

«Онам тушмагур-эй! Катакка кирмаса нима қилади қувиб? Арзимаган жўжани деб... Ўзини ўйламайди-я. Қишлоққа келдимми, яйраб юролмайман. Шунақа томошалар жонимга тегди. Эртагаёқ қайтиб кетаман-э!»

Йигит увишган қўлларини силтаб-силтаб гимнастика қила бошлади. Баданига қон югургач, ойна олдига келдида сочларини таради. Сўнгра кийиниб, собиқ синфдоши билан ҳангома қилгани жўнади.

ТОМОША

Қўшнилар уларнинг ҳовлисига пақир кўтариб келишавергач, Бахилбоев булоқнинг кўзини беркитиб ташлашга аҳд қилди. Бир куни бетон тайёрлади-да, булоқнинг кўзини яхшилаб суваб қўйди. Эрининг бу қилиғидан норози бўлган хотини жавради:

— Ҳой, эсингиз жойидами?! Ҳеч бўлмаса ўзимизни ўйласангиз бўлмайдими?

— Қўшнилар жонимга тегди. Энди сен ҳам, улар ҳам дарёдан сув ташиверинглар, — деди Бахилбоев ҳиринглаб кулиб. — Бир мазза қилиб дарёга чопишларинни томоша қилайин. Нима, бизнинг уй карвонсарой эмас-ку. Ҳовлимдан сув олиб кетишади, аммо ҳурмат қилишмайди...

— Ким сизни ҳурмат қилмаяпти ўзи?

— Қўшнимизнинг ўғли-чи, Исми Ибодулламиди?

— Вой, шўрим қурсин! Ҳали шу кичкина боладан аразлаб булоқни кўмаяпман денг. У, ахир энди тўртинчи синфга кўчди-ку.

— Йўқ, унга ота-онаси ўргатган! Бахилбоевни кўрсанг салом берма, деган. Тушундингми? Умуман, қўшнилар жудаям жонимга тегди. Бор, менинг ишимга аралашма!

... Бахилбоевнинг шодлиги узоққа бормади. У кўмиб ташлаган булоқ суви қўшнисининг ҳовлисидан чиқди. Энди хотини қўшнисининг ҳовлисига пақир кўтариб боришга мажбур бўлмоқда.

Хўжабек ТУРСУНОВ

ЖАҲОН КУЛАДИ

Мактабдан қайтган ўғлидан ота сўради:

— Бугун дарсда нималарни ўргандинг?

— Химиядан портловчи моддаларни тажрибада синадик.

— Эртага мактабда нима билан шуғулланасизлар?

— Қайси мактабда, дада?

●

Консерваторияда абитуриент ўқитувчидан сўради:

— Кечирасиз, мен ҳақиқатни билмоқчи эдим. Наҳотки овозим ҳеч нимага ярамаса?

— Нега энди, ярайди. Сизнинг овозингиз ёнғин пайтида ёки ўғирлик содир бўлганда иш бериши мумкин.

●

Хирург бемордан сўради:

— Нима сабабдан сиз операция хонасидан қочиб кетдингиз?

— Чунки, ҳамшира: «Кўричак операцияси жуда енгил. Ўрганиб кетасиз, хавотир олманг», — деган эди.

— Жуда тўғри, ҳақиқатан ҳам шундай.

— Тўғриликка тўғри-я. Лекин ҳамшира бу сўзларни менга эмас, мени операция қиладиган хирургга айтди-да.

●

Сувда сузиш дарсида сузувчи тренерга деди:

— Бугунчалик машқни тўхтатсак бўларди.

— Нега? Чарчадингизми ёки машқдан зерикдингизми?

— Йўқ, лекин бошқа бир қултум ҳам сув юта олмайман.

●

Корхона бошлиғи ходимига деди:

— Иш пайтида ичма, деб неча марта айтиш керак. Кеча сизнинг ичмай ишлаётганингизни кўриб анча хурсанд бўлган эдим.

— Кеча сиз хурсанд бўлган экансиз хўжайин. Бугун хурсандчилик қилиш менинг навбатим!

●

Қўшни қўшнидан сўради:

— Сизнинг камбағал қариндошларингиз борми?

— Мен улар ҳақида ҳеч нарсани билмайман.

— Бой қариндошлар-чи?

— Бахтга қарши, улар мен ҳақимда ҳеч нарса билишмайди.

●

Бир аёлдан дугонаси сўради:

— Дугонажон, ажрашаман деганингга ҳам анча бўлди, эринг билан ажрашдингми?

— Ҳозирча йўқ. Ҳамма гап шундаки, эрим билан учта боламизни тенг бўла олмаяпмиз. Энди тўртинчисини кутаяпмиз...

Илҳом МАҲКАМОВ тўплаган

Рассом Иброҳим ЖИЯНОВ

ТАДБИРКОРЛАРДАН ЎРГАНИНГ

Дунёда нима ёмон — оворагарчилик. Эрталаб барвақт бориб навбат олмасанг керакли газеталар тамом бўлиб қолади. Баъзан навбатда туриб ҳам ниятингга етолмай қоласан киши. Буниси энди ҳаммасидан ошиб тушади.

Мана бу ҳазил суратдаги одамни қаранг. Нонушта қилишга вақт йўқ. Севимли газетасини вақтида ўқиш учун ҳатто уйқусини ҳам чала қолдириб, киоскага чопаяпти. Э, тавба...

Тадбиркор одамлар сира овораю сарсон бўлишмайди. Ҳамма ишни олдидан бажариб қўйишади. Халқ тили билан айтганда, сув келмасдан қулоқни боғлаб қўйишади. Шуни сезганмисиз? Сезгансиз, биламан. Лекин улардан ўрнак олишга ҳамишаям эътибор беравермаймиз. Шундайми? Тан олинг, шундай!

Хўш, ўша тадбиркор одамлар овора бўлмаслик чорасини қандай топишади? Аслида жуда осон. Киоскада навбатда турган вақтингизнинг ярмини сарфлаб ўзингизни қизиқтирган газета ва журналларга обуна бўлиб қўясиз. Кейин бир йил давомида шошилмай кўк чойни ичиб газетхонлик қилиб ётаверасиз. Қалай? Осон эканми? Баракалла!

«ЎЗБЕКИСТОН АДАБИЁТИ ВА САНЪАТИ» газетасига обуна «Союзпечать»нинг ҳамма бўлимларида чекланмаган миқдорда қабул қилинмоқда. Бир йиллик обуна баҳоси 5 сўм 16 тийин, олти ойга — 2 сўм 58 тийин.

Айтиб қўяйлик, газета чакана савдога жуда кам чиқади. Шу сабаб саҳарлаб навбатда турганингиз билан ололмай қолишингиз мумкин. Шуни эсдан чиқарманг.

ҚАДИМГИ ҲИНД ҲИКМАТЛАРИ

Бировнинг бурчини яхши ўтагандан кўра, ўз бурчингни ёмон ўта. Ўз феъл-атвори йўриғидан чиқмаган гуноҳ қилмайди.

●

Ер юзида хилма-хиллик ҳукм суради: биров дунёдан этак силкқан, бошқа биров учун турмуш қоидаларига риоя қилиш маъқул, учинчи бир одам эса севги нашъаси билан маст.

●

Ўз танангни ўзга жонларга азоб бериш ҳисобига ардоқлашдан қандай наф бор? Ахир, охир-оқибат — куртларга емиш бўлиш, хокка айланиш, чириб битиш-ку!

●

Нодон кимсагина жамики қабоҳатнинг, арзимас ва ўткинчи нарсаларнинг омбори бўлмиш вужудни деб гуноҳ ишларга жазм қилади.

●

Бизнинг барча ишларимиз, фикрларимиз ва айтган сўзларимиз ортимиздан эргашиб юради — умрингизни яхшиликка бағишланг!

●

Вужудинг фоний, бойликлар — ўткинчи, ўлим барҳақ — яхши ишларни кўпайтиравер-санг-чи!

●

Сен «Бир ўзимман», деб ўйлайсан, бироқ қалбингдаги донишманд ўзинг қилаётган яхшиликни ҳам, ёмонликни ҳам кузатиб турганини билмайсан.

●

Муносиб одамга кўрсатилган хайр-саховат қанчалик арзимас бўлмасин, барибир, юзлаб ниҳоллар ўстиради.

●

Ҳаётинг, мол-мулкинг, тафаккуринг ва сўзинг билан яқинларингга тинимсиз яхшилик қил — умрнинг маъноси шунда.

●

Ғазабни — мулойимлик, ёмонликни — яхшилик, очкўзликни — сахийлик, ёлғонни — ҳақиқат билан мағлуб эт.

●

Таом фақат ўлмаслик учун, қовушиш — авлодни давом эттириш учун, сўз — рост гапириш учун зарур бўлган одамга ҳеч нарсанинг кийинчилиги йўқ.

●

Юкни чарчамасдан кўтариб боришни, на жазирамадан, на қаҳратондан қўрқишни, ҳамиша тақдирдан ризоликни — шу уч хислатни эшакдан ўрган.

●

Яхши сўз билан қилинган тортиқ; манманликдан холи олимлик; ҳалимлик билан уйғун мардлик; саховат билан эш бўлган бойлик — тўрт нодир неъмат шудир.

●

Сабрга тенг фидойилик йўқ; мамнунликка тенг бахт йўқ; дўстликнинг ўрнини босадиган туҳфа йўқ; ҳамдардликка тенг ҳиммат йўқ.

●

Эзгу ишларда собит одам қачон ўлимдан қўрққан?

●

Ёқимли гапларни айт, бироқ ялтоқлик қилма; қаҳрамон бўл, бироқ мақтанчоқликдан йироқ юр; саховатли бўл, бироқ номуносибларга эмас; жасур бўл, бироқ сурбетликдан сақлан.

●

Ҳавода қушнинг, сувда баликнинг изи кўринмайди — фозиллар йўли ҳам ана шундай.

●

Барча ишларда ниятинг покиза бўлсин. Одам суйганини бошқача, қизини бошқача ўпади.

●

Ишларда, фикрларда ва сўзларда дўстоналик, барчага нисбатан жонкуяр ва саховатли бўлиш — яхшилар учун абадий қонун ана шудир.

●

Ўзингни бос, туҳфалар келтир, ҳамдард бўл — уч панд шундайдир.

●

Қуёш чиқаётганда қизил, у ботаётганда ҳам қизил. Бахтиёрликда ҳам, бахтсизликда ҳам улуғлар ўзгармасдирлар.

●

Ажал устида чарх уриб турган бўлса ҳам, ажал билан унинг орасини асрлар ажратиб турган бўлса ҳам — одил ўз йўлидан тоймайди.

●

Аччиқ гапга хасислик, яхши гапга сахийлик, ўз хотинидан мамнунлик, яқинларини ёзғиришдан сақланиш — ер юзининг нодир безаги мана шудир.

●

Севимли рафиқанг, яқин дўстинг, кенжатойинг, фолбин ва ҳокимнинг олдига қуруқ қўл билан борма.

●

Муаллимларни юзига мақта, дўстлар ва қариндошларни ортидан, қуллар ва хизматкорларни иш битгач мақта, ўғилларни ҳеч қачон мақтама, аёлларни ўлганидан кейин мақта.

●

Бир ўзинг ширинлик ема, ишларни бир ўзинг ўйлама, бир ўзинг сафарга чиқма, ухлаётганлар орасида бир ўзинг бедор ётма.

●

Қарзнинг, оловнинг ва дарднинг қолдиғи яна кўпайиб кучайиши мумкин — уларни охиригача бартараф қилинг.

●

Зирапчани, лиқиллаган тишни ва аҳмоқ маслаҳатчини илдизи билан суғуриб ташлаш керак — хотиржамликнинг шарти шудир.

Русчадан Маҳмуд САЪДИЙ таржимаси

ЖУМА КУНЛАРИ ЧИҚАДИ
БАҲОСИ 10 ТИЙИН

ЎЗБЕКИСТОН АДАБИЁТИ ва САНЪАТИ

«ЛИТЕРАТУРА И ИСКУССТВО УЗБЕКИСТАНА»
Издается на узбекском языке

Орган Союза писателей Узбекской ССР и Министерства культуры Узбекской ССР

Бош муҳаррир Аҳмаджон МЕЛИБОЕВ.

Таҳрир ҳайъати: Ҳафиз АБДУСАМАТОВ, Усмон АЗИМОВ, Ҳамидулла АКБАРОВ, Рамз БОБОЖОН, Одил ЁҚУБОВ, Аҳмад ЖАББОРОВ, Баҳодир ЖАЛОЛОВ, Асқад МУХТОР, Абдулла ОРИПОВ, Тоҳир ШАМСИЕВ, Озод ШАРАФИДДИНОВ, Тўлапберган ҚАЙИПБЕРГАНОВ, Малик ҚАЮМОВ, Тўлқиной ҚОДИРОВА, Пиримқул ҚОДИРОВ, Иброҳим ҒАФУРОВ (бош муҳаррир ўринбосари), Маматқул ҲАЗРАТҚУЛОВ (масъул котиб)

РЕДАКЦИЯ АДРЕСИ: Тошкент — 700083, Ленинград кўчаси, 32.
ТЕЛЕФОНЛАР: бош муҳаррир — 33-52-91, 32-57-42; бош муҳаррир ўринбосари — 33-43-65, 32-54-66; масъул котиб — 33-49-93; секретариат — 32-58-49; БЎЛИМЛАР: ижтимоий-сиёсий — 32-56-50; танқид ва адабиётшунослик — 32-55-98; поэзия ва проза — 32-55-78; санъат — 32-56-48, 32-54-56; хатлар ва оммавий ишлар — 32-56-49; сатира ва юмор — 32-54-71.

Редакцияга келган қўлёзма ва суратлар авторларига қайтарилмайди. Ҳикоялар уч интервалда 14 бет, очерк ва мақолалар 12 бетдан ошмаслиги керак.

Р—11920. Ўзбекистон Компартияси Марказий Комитети нашриётининг Меҳнат Қизил Байроқ орденли босмахонаси. Тошкент шаҳри. Индекс 64593. Б. — 3148. 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12